

Úvod

Rita Gombrowiczová
V případě požáru

O existenci *Kronosu* jsem se dozvěděla v roce 1966, přesné datum si už nepamatuji. Vešla jsem do Witoldovy pracovny, tak jak jsem to občas dělávala, když nechal otevřené dveře. Seděl zrovna u stolu a řekl mi něco v tom smyslu: „Vidíš, právě píšu intimní deník, občas si zapisuju soukromé věci.“ Všimla jsem si, že nepsal na obvyčejný bílý papír, ale na už zažloutlé listy poměrně velkého formátu; vypadalo to jako otevřená kniha, která byla sestavena z jednotlivých listů. Pripadalo mi přirozené, že si Witold dělá poznámky, protože v té době psal pro „Kulturu“ *Fragmenty z deníku*. Necítila jsem tehdy nějakou zvláštní zvědavost. Nestarala jsem se o jeho psaní, polsky jsem nemluvila ani nečetla.

Podruhé jsem se s *Kronosem* setkala v létě roku 1968. Gombrowicz, unavený, nemocný, zahlcený administrativní prací, která pro něj byla čím dál náročnější, mě požádal o pomoc, a tak mě zavedl do svých „věcí“. Naučil mě, jak je třeba číst vydavatelské smlouvy, jak odpovídat na dopisy. Ukázal mi pořadače, které obsahovaly korespondenci a několik rukopisů. Ukázal na jeden z nich, aniž by ho otevřel, a řekl: „Pokud vypukne požár, vezmi *Kronos* a smlouvy a utkej co nejrychleji, jak jen to jde!“ To byl ten jeho intimní deník, který pojmenoval *Kronos*. V okamžiku Gombrowiczovy smrti, v červenci 1969, když jsem se stala jeho jediným dědicem, jsem měla jen jednu instrukci: z celého archivu zachránit před ohněm hlavně tento rukopis. Pochopila jsem, že *Kronos* byl pro něj to nejceňnější, co měl. Stal se středobodem mého života jako jakási tajemná inspirující síla. Mnoho let jsem shromažďovala svědectví lidí, dokud byl ještě čas nalézt dokumenty objasňující tyto soukromé záznaky.

Na začátku roku 1970, šest měsíců po Witoldově smrti, jsem se usedla v Itálii, v sousedství Marie a Bohdana Paczowských, našich nejbližších přátel, kteří mi v tomto těžkém období pomáhali se všemi polskými záležitostmi. Autem jsem přivezla celý archiv a v něm i *Kronos*. Vše se vešlo do dvou kufrů. Pustily jsme se s Marií do práce. Prohlížely jsme si obsah pořadačů a Marie mi to nejdůležitější překládala. Tak jsme poprvé otevřely poznámky, které byly uloženy ve světle fialové papírové složce,

This publication has been supported
by the © POLAND Translation Program.

Kniha byla vydána ve spolupráci
s Ministerstvem kultury České republiky.

Copyright © Rita Gombrowicz, 2013
Photographs © Liliane Bondy, Zuzanna Fels, Sandra Filipi, Hanne Garthe,
Rita Gombrowicz, Miguel Grimberg, Leon Jarumski, Jerzy Jarzębski, Jean Kalman,
Charles Lepince, Oswald Malura, Jorge di Paola, Klementyna Suchanow,
Maria Świczewska, Institut Littéraire «KULTURA», Narodowe Archiwum,
archive Rita Gombrowicz

Translation © Petr Vidlák, 2015

Revision of translation © Tomáš Stejskal, 2015

Edition based on the edition created and published

by Wydawnictwo Literackie sp. z o.o., Cracow, Poland on 2013.

All rights reserved.

ISBN 978-80-7215-505-7

na níž bylo Witoldovou rukou velkými písmeny napsáno: KRONOS. Byly tam jeho hezkým, pravidelným písmem popsané listy papíru Banco Polaco. Otáčela jsem velké zažloutlé listy. Dívala jsem se, jak ubíhá jeho život rok za rokem. Bylo to vzrušující. Hádanka. Poklad.

Za nějakou dobu jsme s Marií začaly ty popsané listy překládat do francouzštiny, systematicky, jeden za druhým. Rukopis jsem v jednom vyhotovení okopírovala ve stejném formátu. Originál jsem uložila do sejfů v nedaleké bance. Během naší práce brala Marie další listy a diktovala mi překlad, slovo od slova, často zachovávala i polské gramatické konstrukce. Marie ještě tehdy neuměla perfektně francouzsky, měla však neobyčejnou intuici, pokud jde o čtení Witoldova písma. Červeně a tence podtrhávala slova, která jsme nedokázaly rozluštit. Poznámky jsem dělala ve francouzštině, nanečisto. Pak jsem všechno přepisovala na stroji. V *Kronosu* jsou některá příjmení a slova zapsaná zkratkami. Rozluštěná příjmení jsem zapisovala do závorek, přidávala jsem k nim i vysvětlení.

První francouzskou verzí přečteného textu jsme dokončili v roce 1972. Později jsem ji ještě doplnila informacemi, které mi sdělil Gustaw Kotkowski, Alejandro Russovich a Wojciech Karpiński. Po celá léta jsem doplňovala poznámky svými vlastními objevy. Postupně jsem text opravovala a znova přepisovala na svém malém přenosném psacím stroji Olivetti.

Podle mě Gombrowicz začal *Kronos* psát někdy na přelomu let 1952 a 1953. Od tohoto roku Gombrowicz zrekonstruoval minulost až do roku svého narození, a dokonce počítí. Abych našla okamžik, ve kterém se objevila myšlenka psát soukromý deník – a všechny její okolnosti – středila jsem se na korespondenci s jeho polským vydavatelem, Jerzym Giedroycem, a pochopitelně i na *Kronos*.

V dubnu roku 1952, během prázdnin v Salsipuedes, čte Gombrowicz *Deník André Gide*a. Po návratu do Buenos Aires píše svůj deník ze Salsipuedes; první nástin *Fragmentu z deníku* byl o několik měsíců později zveřejněn v „Kultuře“. Šestáho srpna 1952 Witold píše Giedroycovi dopis svědčící o tom, že dbkladně promyslel způsob nakládání s vlastními *Deníčkem*: „Právě píšu něco jako deník [...], umožnil mi odhalit možnosti soukromě veřejného deníku.“ Giedroyc mu 11. srpna odepsal, aniž by počkal na text: „Myšlenka deníku je velmi dobrá. Je to pro Vás ideální forma.“ Witold byl povzbuzen nadšením svého vydavatele. Našel řešení:

protože v emigračním časopise nemůže psát o všem, bude současně psát i deník druhý, soukromý. Potvrzuje to *Úvodní slovo* k prvnímu vydání *Deníku* v Literárním institutu v Paříži v roce 1957, ale o tom později. Udivující je, že *Kronos* byl vytvořen a sepsán v měsíčním rytmu „Kultury“. Je to tajný, soukromý dodatek k *Deníku*. Podle mě oba vznikaly současně, avšak ve dvou různých rovinách.

V říjnu 1952 Gombrowicz zapisuje do *Kronosu*: „Nowiński mi brání psát v Bance.“ *Trans-Atlantik* už byl tehdy dokončený. Žádné jiné dílo v té době nevznikalo. Co tedy Gombrowicz psal na bankovním papíru, když ne *Deník* či – což je pravděpodobnější – *Kronos*? Tyto domněnky potvrzují i další argumenty. Za prvé, Gombrowicz zapsal rok 1953 v levém horním rohu nad rokem 1939. Což dokazuje, že psal nebo znova četl tuto stranu v roce 1953. Bylo potřeba hodné času a velkého úsilí, aby si přebral čtyřicet osm let života. Pořéboval k tomu bezpochyby spoustu měsíců. Za druhé, v roce 1953 se Gombrowicz poprvé věnuje poznámkám, které se týkají jednoho roku, na více stranách, jako by je pořizoval průběžně. Od té doby věnoval dvě strany každému roku během následujících deseti let, až do konce roku 1962. Pouze rok 1955 obsahuje strany tři, byl to totiž rok výjimečný: v tomto roce Witold odešel z Banco Polaco a došlo k Perónovu pádu. Když se podíváme na rok 1952, který je zapsán na jedné straně, najdeme tam několik prázdných míst. Čím více postupujeme v čase dozadu, tím méně je textu. Je možné, že Gombrowicz začal *Kronos* psát ke konci roku 1952, protože jak by si mohl pamatovat přesná data odesílání dopisů nebo hádky s Nowińským v tomto období, kdyby začal psát poznámky například v roce 1954, nebo dokonce až na konci roku 1953? A kdyby začal psát v roce 1955, mohl by si tak přesně vzpomenout na tolik událostí z roku 1953 nebo roku 1954, jestliže jsou tato léta uzavřena na dvou stranách bez jakéhokoli výpadku paměti? To je důvod, proč si myslím, že geneze *Kronosu* začíná na konci roku 1952 nebo na začátku roku 1953.

Po Marii a mně četl *Kronos* jako první Gustaw Kotkowski, Gombrowiczův bratranec. Došlo k tomu během jednoho z jeho pobytů v Mílaně v roce 1971. Gustaw byl už od dětství velmi připoutaný k Witoldovi a tak to zůstalo, patřil k několika málo lidem, kteří mu byli blízcí, pravidelně ho navštěvoval až do posledních dnů jeho života ve Vence. V roce 1941 se Kotkowski připojil ke Gombrowiczovi v Buenos Aires, kde žil až do své smrti v roce 1978. To Witold přivedl Gustawa do Argentiny, psal

mu do New Yorku, kde se ocitl během války, že se mu mezi místní aristokracií žije velmi dobře. Gustaw byl jeho alter ego, znal tajemství svého bratrance, avšak byl stejně diskrétní jako on. Velmi jsem si vážila Gustawovy pomoci při četbě zápisků týkajících se polských a argentinských let. Doprovázel mě i během mého prvního pobytu v Argentině v dubnu 1973 a byl mou neocenitelnou oporou v době, kdy jsem připravovala knihu o Gombrowiczovi. Stal se průvodcem po Witoldově minulosti, jmenoval lidi, které bylo třeba najít, hlavně Alejandra Rúsoviche, hlavního dešifraanta argentinských let.

Mé dvě knihy *Gombrowicz v Argentině* a *Gombrowicz v Evropě*, které vyšly ve Francii v letech 1984 a 1988, a později i v Polsku, vychází z *Kronosu*. Šla jsem po stopách lidí, o kterých Gombrowicz píše, chtěla jsem dát jeho čtenářům, a hlavně Polákům, kteří v dobách komunismu nemohli svobodně cestovat, maximum informací o Witoldově životě obsažených v *Kronosu*. Obzvláště let týkajících se Argentiny, neboť ty byly známy pouze díky v té době samizdatovému *Deníku*. Poprosila jsem rodinného přítele, Christiana Lepretta (další zaslíbený), aby vyfotografoval fragmenty *Kronosu*, jejichž faksimile jsem umístila v obou mých knihách. Chtěla jsem tímto způsobem dát signál čtenářům, že existují Gombrowiczovy soukromé poznámky. Stejně jako to udělal i on v *Deníku*. Nejprve když na začátku roku 1958 popisoval svou „vzrůstající citlivost na kalendář. Data. Výročí. Období.“ A doslovnějším způsobem v roce 1963, při zahájení *Deníku Paříž – Berlín*, kde nezmínil název, ale přímo o *Kronosu* napsal: „V jednom mém kufří v kabině byla jistá aktovka a v té aktovce byly zežloutlé papíry s chronologickým zápisem mých zážitků, měsíc po měsíci – podívejme se například, co se se mnou dělo přesně před deseti lety, v dubnu 1953“ (*Deník*, str. 550)¹. A doslovně citoval příslušný úryvek, vynesl jen podrobnosti týkající se sexuálního života.

Nevěděla jsem tehdy, že existuje ještě jiný polský text, který Gombrowicz napsal v roce 1957. Dozvěděla jsem se o něm o mnoho let později, už po pádu komunismu. Jde o *Úvodní slovo* k prvnímu polskému vydání knižního *Deníku 1953–1956* (Literární institut v Paříži), které bylo později připojováno ke všem dalším polským vydáním Literárního

vydavatelství v Paříži. Nevím, proč je opomenuli ve francouzském vydání (a v jiných cizojazyčných vydáních), které měl přece Gombrowicz u sebe ve Vence. Jde zhruba o deset řádků předcházejících hlavnímu textu. Můžeme si tam přečíst následující věty: „Ještě mi doma něco zbylo, ale ten zbytek – velice soukromý – jsem sem raději nezařadil. Nechci se dostat do potíží. Možná jednou... Později.“ (*Deník*, str. 13). Jeho rozhodnutí informovat o existenci *Kronosu* už v prvním vydání *Deníku*, a zároveň ho nepublikovat, může zahraničnímu čtenáři připadat nepochopitelné. Proč vůbec mluví o existenci textu, když ho nechce zveřejnit? Gombrowicz pochopitelně v komunistických dobách nemohl uveřejnit intimní deník, ale podle mě zmínka o existenci *Kronosu* je především důkazem, že považoval onen „velice soukromý rukopis“ za skrytou osobní část *Deníku*, kterou si budeme moci někdy přečíst jako jeho konečné doplnění. „Možná jednou... Později.“ Kdy?

Na pomoc přišly Dějiny. Berlínská zeď padla 9. listopadu 1989. Byl to výjimečný okamžik pro zakázanou tvorbu, včetně Gombrowiczovy. Polsko se stalo svobodnou zemí a definitivně převzalo roli pařížské „Kultury“, která téměř čtyřicet let zajišťovala přežití polské literatury a bez které by *Deník* určitě nebyl. Bylo zapotřebí určit plán vydání Gombrowicze: úplný *Deník*, nezveřejněné texty, korespondence, bylo třeba začít připravovat kritické vydání. Realizace tohoto rozsáhlého projektu se ujalo Wydawnictwo Literackie. Bylo třeba postupovat podle určeného pořadí, protože polská vydání sloužila jako vzor pro překlady na celém světě.

Situace Gombrowiczovy tvorby v roce 1989 byla nejasná. Pořád ještě byl, jak sám říkal, „napůl smaženým biftekem“. Byl uznávaný, ale hlavně jako dramatik. Jeho divadelní hry se inscenovaly v největších západoevropských divadlech, avšak ve většině zemí, kromě Německa, Holandska a Francie, byla populární jen část jeho tvorby, a dílem nejméně známým a nejméně vydávaným byl právě *Deník*. Ve Spojených státech se objevilo několik jeho vydání, ale často to byly překlady z francouzštiny. Měly jen málo čtenářů. Země východní Evropy, kde byl Gombrowicz zakázaný, se obřízně vypořádávaly s komunismem, a přesto právě tam se ukryval hlavní čtenářský potenciál. Jako člověk zodpovědný za jeho tvorbu jsem nemohla dovolit publikaci *Kronosu*, dokud *Deník* nezískal místo, které mu patří – alespoň v nejtěžších jazycích. Můžeme číst *Deník* bez *Kronosu*, ale naopak to nejde. Dokonce i ve Francii, která přijímala

¹ Seznam děl, na která odkazujeme v této knize, je na str. 362.

Gombrowicze tak dobře a kde se poprvé proslavil, byl *Deník* vydáván po částech, v pěti svazcích a různými vydavateli. Jak je v takové situaci možné uchopit jednotu díla a dát mu jeho rozměr? Jak bojovat s předsudky, že *Deník* je typickým dílem polského emigranta? *Deník* nakonec zvítězil, ale stalo se to velmi pomalu. Nebylo zapotřebí spěchat, nýbrž bdít nad mezinárodním přijetím Gombrowiczovy tvorby.

Po roce 2000 jsem náhodně objevila *Úvodní slovo* k polskému vydání z roku 1957: „Možná jednou... Později.“ Nebyla to konkrétní instrukce, kterou jsem tak moc potřebovala v okamžiku Witoldovy smrti, ale dodala mi sílu. Jako mezní datum, nepřekročitelné, bez ohledu na historické okolnosti, jsem si určila den vypršení platnosti autorských práv, což je všeobecně uznávaná praxe při publikaci tohoto typu dokumentů: červenec 2019, padesát let po smrti autora. Ale když se v roce 1996 ukázalo, že v Evropě prodloužili čas platnosti práv k literárnímu dědictví na sedmdesát let, usoudila jsem, že je třeba *Kronos* vydat co nejrychleji, jak jen to bude možné.

V roce 2003, předcházejícím sté výročí Gombrowiczova narození, jsem se rozhodla rozloučit s rukopisem *Kronosu*. Mým původním zámerem bylo uložit ho v Beinecke Library na Univerzitě Yale ve Spojených státech, kde se od roku 1989 nachází Gombrowiczův archiv, vedle archivů jiných Poláků, včetně Czesława Miłosze. Vybrala jsem knihovnu Beinecke, abych chránila rukopis před politickou vřavou. Požádala jsem Wojciecha Karpińskiego, mého přítele a rádce, o pomoc s uskutečněním tohoto úkolu. Nehledě na to, že *Kronos* bude uložen v Beinecke, stále budu pečovat o jeho vydávání po celém světě. Mohla jsem ho proto v Polsku vydat kdykoli.

Na začátku března roku 2004 jsem odjela do Krakova na oslavy stého výročí Gombrowiczova narození, jež zorganizovaly Wydawnictwo Literackie a Jagellonská univerzita. Bylo to setkání, které by si on sám přál: humor, fantazie, vážnost a lehkost současné. Právě tehdy vanul silný vítr změň nad Polskem vstupujícím do Evropy. Polská mládež, která jej tak vřele přijala, jeho, Evropana, tvořila novou generaci nejenom svobodného Polska, ale i Evropy. Pomyšlela jsem si, že rukopis patří Polsku, tak jako Chopinovo srdce. Byla to jeho země, a především pak jeho jazyk, v němž vytvořil své dílo.

Sté výročí narození oživilo v Polsku zájem o Gombrowiczovu tvorbu, vyšel úplný *Deník* v novém vydání a dva svazky korespondence. Byly

zahájeny práce na kritickém vydání. Začal se překládat i v zahraničí, v zemích, ve kterých ho dosud neznali, v Číně, v Koreji. Vydavatelé ze Španělska, Spojených států a Norska oznamovali jednosvazková vydání *Deníku*. Mou ideí fixe bylo chránit *Kronos* před přivlastněním nebo znehodnocením z politických nebo jiných důvodů. Chtěla jsem, aby sloužil především Gombrowiczovi, aby si přirozeným a klidným způsobem našel místo v jeho tvorbě. Bez zbytečného skandálu. Čekala jsem jen na vhodný okamžik. Internet a globalizace měly vliv na zásadní změnu mentality. Pomyšlela jsem si, že ten vhodný okamžik právě nastal. Že znalost *Kronosu* bude potřebná i během prací týkajících se kritického vydání *Trans-Atlantiku* a *Deníku*. Záleželo mi také na účasti při přípravách vydání, chtěla jsem pomoci vlastními výsledky již provedené práce.

Mezitím, nezávisle na tom, kde měl být rukopis uložen, zda v Polsku, nebo Beinecke Library, se objevily otázky: Musím už nyní zpřístupnit kompletní text, nebo s poznámkami na téma Gombrowiczova života se mnou ve Vence počkat až do mé smrti? Je třeba určit nějaké datum? Nebo vynechat příliš osobní části a pouze naznačit jejich opomenutí? Váhala jsem, ale takové řešení mi připomínalo ponurá léta komunistické cenzury. Pokud bych zvolila některý z těchto přístupů (a měla jsem na to právo), Gombrowiczův život by zůstal nedopovězen. Avšak text *Kronosu* byl pro mne tak obnažující, že jsem nechtěla přistoupit k jeho zveřejnění. Nechtěla jsem být objektem studií. Špatně jsem snášela zredukování našeho života na pouhá fakta a nálady. Kam se vytratily naše štěstí a zážitky? Jeho pohled básníka? Věděla jsem, že existuje mnoho svědectví, která je mohou ukázat ve správném světle. Mohla jsem také napsat vlastní pravdu. Pochopila jsem, že jsem se prostě ocitla v objektivu jeho studia sebe samého. Chtic nechtíc jsem se stala součástí života spisovatele, součástí dějin literatury! I přes menší zlomyslnosti, podobné skrábání nutí nehtem, které jsem vyčela z poznámek, jsem sama sebe přinutila povznést se nad svou citlivost, musela jsem dospět. Pochopila jsem, že bez ohledu na to, jestli během mého života, nebo až potom – jeho slova tady zůstanou, jsou vytesaná do kamene. Že teď bude snadnější vysvětlit všechno, co bude možné vysvětlit. Radila jsem se s přáteli, snažila jsem se získat odstup. Přemýšlela jsem o čtenářích. Po těžkém vnitřním boji jsem dospěla k názoru, že musím zveřejnit všechno.

Kronos je systematickým hledáním základů vlastního života. Gombrowicz pátral v paměti, jak daleko dokázal, aby odhalil svou minulost.

Hledal pravdu o sobě samém, aby ji použil při psaní *Deníku*. Zarazilo mě, jak v něm sám se sebou zacházel. Stejně jako v životě: s odstupem a nadhledem. Našla jsem v něm jeho vůli a disciplínu, aby se omezoval jen na fakta a pouze a jen na fakta. Prostě se snažil být co nejbližší realitě, bez zbytečného přikrášlování. Držel se na uzdě, kontroloval se. Neobelhával ani sám sebe, ani jiné. Byl poctivý. Jeho minulost byla taková, jakou mi ji vyprávěl, a taková, jakou jsem odhalila, když jsem o něm psala své knihy.

Kronos je však třeba chápat jako řadu přísně osobních vzájemně souvisejících bodů, které neposkytují přesné informace o skutečných rolích, jaké hráli v jeho životě určití lidé. *Kronos* také zodpověděl otázku Gombrowiczovy sexuality, která je v jeho tvorbě existenciálně důležitá. Vyrůstání mezi „gardou“ v dětství a „kuchyňské schody“ mládí umožňují lépe pochopit jeho bisexualitu, jejímž společným jmenovatelem je anonymní mládež „s bosýma nohama“. Je jasné, proč mohl napsat, že nevěří v neerotickou filosofii. Jeho láska k mládí je výchozím bodem k vnímání koncepce ferdýdurkického člověka. Witold, během války žijící v krajní chudobě, mi občas připomíná Joba. Gombrowiczova síla tkví v tom, že zcela odhalil svou lidskou podstatu, se všemi vášněmi i prohrami.

Paříž, 31. ledna 2013

Děkuji

Veře Michalské-Hoffmannové, Rolandu Rappaportovi,
Claire Hocquetové, Charlesi Buchanovi,
Anně Łabędzské, André Deho Nevesovi
za jejich cennou pomoc s publikací *Kronosu*.

Marii Paczowské, Gustawu Kotkowskému †
a Wojciechu Karpińskému
za dešifrování a objasnění rukopisu.

Alejandro Rússovichovi za neocenitelné informace
týkající se argentinského období.

Rita Gombrowiczová

1940

Leden

Ráno odporná káva. Jídlo taky nic moc. Rozšiřuji si okruh známých.

Navštěvuji s Chinchinou Museo Decorativo (Suipacha)¹. (Velmi horko.)

Seznámil jsem se s Paciorkowským², který mě asi představil Radeckému³, a začínám chodit do kavárny Miraflores (Avenida de Mayo⁴).

La Fleur mě seznámí s Lucasem⁵ a s Pla⁶. Ten pro mě u Bernio- vých⁷ organizuje besedu, která se moc nepovedla (moje španělština?). Tam jsem nejspíš poznal Cecílii⁸.

1 Museo Decorativo, správ. Museo Nacional de Arte Decorativo – muzeum umění v Buenos Aires, v té době na ulici Suipacha 1442 (dnes sídlo Museo de Arte Hispanoamericano), dnes na Avenida del Libertador.

2 Eduardo (Edward) Paciorkowski (1897–?) – diplomat, pracoval na Ministerstvu zahraničních věcí; za války byl zástupcem Ministerstva vnitra v Buenos Aires; spolupracoval na překladu *Ferdydurke* do španělštiny.

3 Wacław Radecki (1887–1953) – psycholog, experimentoval s hypnózou. V roce 1923 odjel na pozvání do Brazílie, kde založil Institut psychologie a Psychiatrické výzkumné pracoviště. Podobnou činnost provozoval také v Argentíně (od roku 1933) a v Uruguayi. Aktivní špičák polské kultury.

4 Jedna z hlavních ulic v Buenos Aires, vede od náměstí před Casa Rosada k Obelisco na Avenida 9 de Julio.

5 Lucas – abstraktní malíř; Gombrowiczovi připomínal Tonia Krügera z povídky Thoma-se Manna.

6 Roger Pla (1912–1982) – spisovatel a novinář, překladatel z francouzštiny, angličtiny a italštiny. Jeden z blízkých přátel Gombrowicze v prvních letech pobytu v Argentíně, dělal korektury jeho španělských textů. Gombrowicz napsal recenzi jeho románu *Los Robinsones*, která vyšla v *Qué sucedió* en 7 días 26. prosince 1946 (str. 26). Viz pozn. 15, 1946.

7 Antonio Berni (1905–1981) – argentinský surrealistický malíř spojovaný s komunistickým hnutím; doma pořádal setkání mladých umělců. Gombrowicz se s ním a jeho manželkou Paulou Cazeneuveovou (zemř. 1966), Francouzskou baskického původu, přátelil i po válce.

8 Cecilia Benedit de Debenedettiová (1897–1984) – Gombrowiczova argentinská nece-náška. Díky jejímu stipendiu mohl Gombrowicz spolu se skupinou spolupracovníků pře-ložit v roce 1947 *Ferdydurke* do španělštiny. Vedla hudební vydavatelství EAM, které v roce

Procházky po přístavu a Avenida Costanera – velmi lehkovážné. Mám finanční ambice.

Píšu dopis Capdevilovi. Jeho odpověď považuji za urážku. (To je tím vedrem. Nejsem příliš při vědomí.)

Únor

Usmíření s Capdevilou. Představuje mě v „Aquí Está“⁹. Od Fürs-tenberga si беру „Wiadomości“. Přátelím se s Lucasem, s Pla, s La Fleur, Pi, Cid. Cecilia mě vozí autem. – María Ester¹⁰. – Lucas dělá můj portrét.

V „La Nación“¹¹ odmítnou mé články. V „El Hogar“ tisknu cu-ento¹².

Převaha erotického prvku paralyzuje mou literaturu.

Rozhodl jsem se přerušit erotické záležitosti do doby, než získám permanencia definitiva.

Pod vlivem vedra a špatných nervů dělám skandál Gálvezovi (ze strachu před kompromitací) a teď mi začíná nedůvěřovat, ptá se na mě Stempowského.

1948 vydalo *Svatbu* (*El Casamiento*), finančně podpořila také francouzský překlad *Svatby* (přel. Brone – pseud. Gombrowicze a Rolanda Martína).

9 Týdeník vycházející v letech 1936–1983, byl určen ženám z velkého města – seznamoval je s historií, uměním a zeměpisem. Gombrowicz v něm v letech 1940–1941 publikoval několik textů. Viz pozn. 3, 1941.

10 María Ester – mladá dívka, s níž měl románek jak Gombrowicz, tak jeho bratranec Gustaw Kotkowski.

11 Informace o publikování v *La Nación* v tomto roce nejsou k dispozici.

12 *Cuento* (špan.) – povídka. Může jít o povídku *Un romance en Venecia*, která však vyšla až počátkem roku 1941 (v Polsku dosud nebyla publikována).

Březen

Roca.

Lucas mě seznámí s Rositou Contreras a s její sestrou Cleo¹³. Dochází mi dolary. Fürstenberg na mě nejspíš organizuje sbírku. Pla (asi) mě představil Barlettovi¹⁴, který navrhuje přednášku.

I

Tacuari 242.

Dolary.

Nový rok s Chileno a jeho přítelem v restauraci u Diagonal Norte. S Chinchinou v Museo Decorativo.

Stempowski, Ruskiewicz Hipolit, Fürstenbergovi, Capdevilovi. Puerto¹⁵. Avenida Costanera. Procházky.

II

V té době +/- beseda u Berniových. Poznal jsem Cecillii.

Urazil jsem se na Capdevilu (horko). Chico¹⁶ z Corrientes, zloděj, Preis (hledám na Belgrano¹⁷). Puta¹⁸ z penzionu (hotel).

13 Rosita Contrerasová (1913-1962) – herečka a tanečnice, sestra Cleo Contrerasové, také herečky, díky níž se Gombrowicz seznámil s „jistrou Argentinkou“. Srov. pozn. 2, 1945.

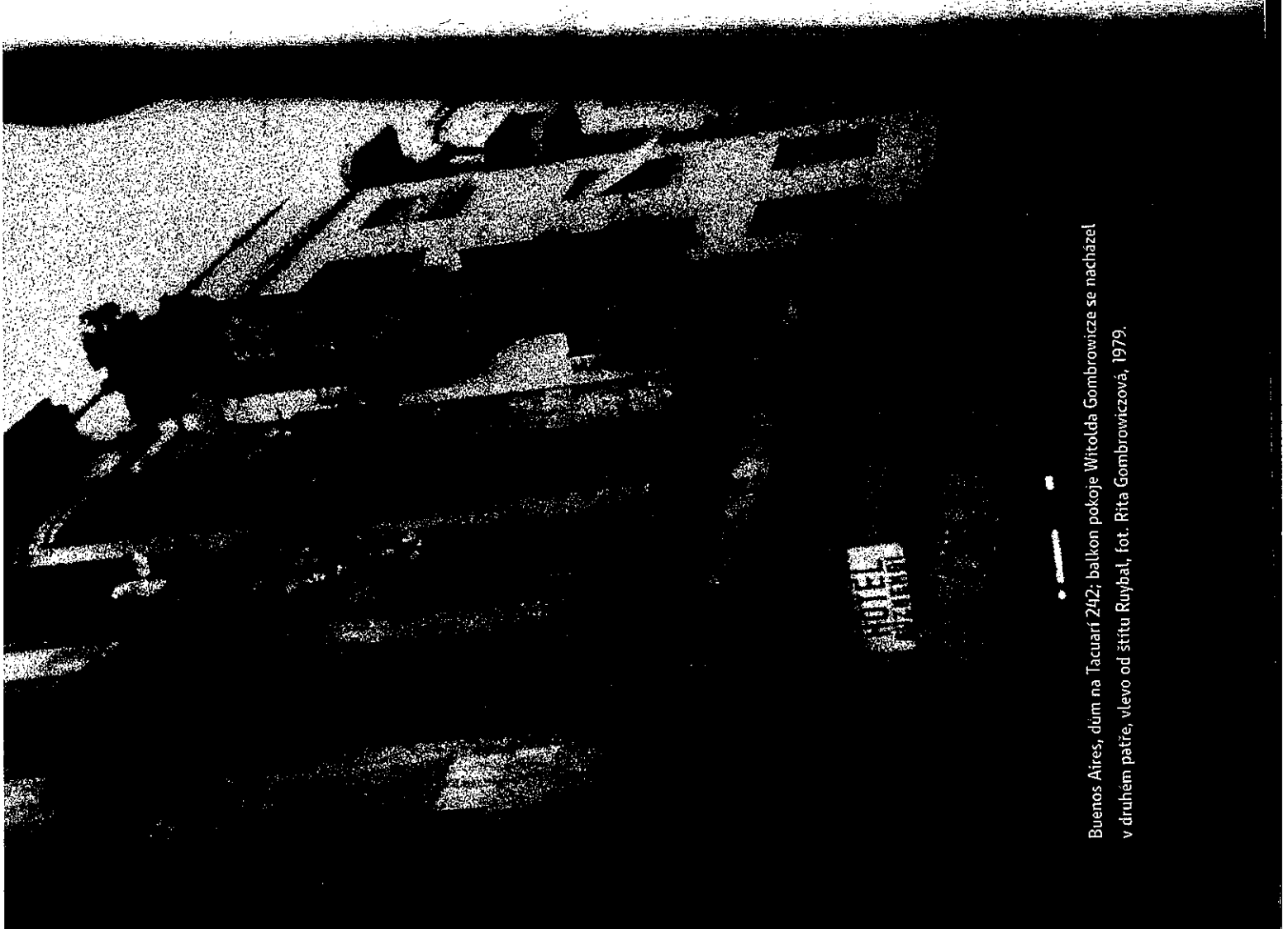
14 Leónidas Barletta (1902-1975) – spisovatel, novinář a dramatik, komunistů, v roce 1930 založil nezávislé divadlo Teatro del Pueblo; přátelil se s malířem Antoniem Bernim.

15 Puerto (špan.) – přístav.

16 Gombrowicz často používá zkratku „ch“ a není jisté, zda jde o *chico*, *chica* (špan.) – chlapec, dívka.

17 Avenida Belgrano – ulice v centru Buenos Aires, nedaleko ulice Venezuela.

18 Puta (špan.) – děvka.

Buenos Aires, dům na Tacuarí 242; balkon pokoje Witolda Gombrowicze se nacházel v druhém patře, vlevo od štítu Ruyba, fot. Rita Gombrowiczová, 1979.

III

Seznámil jsem se s konzulem¹⁹, který mě představil Radeckému, Taworski²⁰ – Odyńcovi²¹.

IV

Fürstenbergova sbírka.
Příjezd Haliny Nowińskiej²², Mazurkiewicz²³ mě představuje kolonii.

Kavárna Miraflores s Radeckými²⁴.
9. IV. – Německo obsadilo Dánsko a Norsko²⁵.

19 „Konzulem“ Gombrowicz nazýval bývalého konzula Paczkorského, který podle Kotkowského „částečně posloužil jako předloha pro postavu konzula v *Trans-Atlantiku*. Peštrá postavil: velký a silný jako skála, rád se bavil, pil, sportoval, věnoval se také šermu. Setkával se v kavárně Rex. Witolda měl moc rád. Četl *Svatbu* a pamatují si například, když jej pobouřila scéna, když syn obkročmo sedá na otce nebo mu sedí na kolenu. Tu scénu nemohl snést a naléhal na Witolda, aby ji vypustil“ (*Gombrowicz v Argentině*, str. 36).

20 Włodzimierz Taworski (1891–1945) – novinář, v Argentině pobýval od roku 1927, zpočátku pracoval na konzulátu PR v Buenos Aires. Redaktor v novinách El Amigo del Pueblo (Přítel lidu), Codzienny Niezależny Kurier Polski, a také Echo Ameryki a Głos Polski. Autor knihy o Józefu Piłsudském *Wódz*, čes. *Vůdce* (1935), vydané v Buenos Aires. Gombrowicz s Taworským sdílel v roce 1943 pokoj ve vile v Morónu. Viz pozn. 7, 1943.

21 Stanisław Odyniec (zemř. 1960) – „otec polské radiofonie“, nakladatel a redaktor časopisu Radio-Amator (1924–1927), bratranec Balińských. Gombrowicz se s Odyńcem seznámil v Buenos Aires roku 1940, kdy Odyniec pracoval jako knihovník jezuitského gymnázia. Odyniec našel Gombrowiczovi práci v knihovně, finančně jej podporoval a často jej zval do svého domu Jocaral v Mar del Plata. Později přispíval také na Gombrowiczovo stipendium pro Mariana Betelúa.

22 Halina Nowińska (zemř. 1987) – manželka ředitele Banco Polaco, pobočky Polské banky v Buenos Aires, s Gombrowiczem si byli blízcí, podporovala jej po celou dobu svého pobytu v Argentině.

23 Władysław Mazurkiewicz (1887–1963) – od roku 1921 byl vyslancem PR v Rio de Janeiro, od roku 1923 v Argentině, od roku 1935 vyslancem PR v Ekvádoru a Bolívii. Rozvíjel obchodní vztahy mezi Polskem a zeměmi Jižní Ameriky. V roce 1936 z diplomatických služeb odešel. Jeho manželkou byla Uruguayka Nieves Ramas Monterová. V roce 1939 s Gombrowiczem cestovali na lodi Chrobry do Argentiny. Mazurkiewicz měl Gombrowicze rád, ale ten si z něj spolu s Gustawem Kotkowským neustále dělal legraci.

24 Wacław Radecki (viz výše pozn. 3) a jeho manželka Halina (rozená Peplowska; zemř. 1983) – také psycholožka, po manželově smrti přednášela v Buenos Aires.

25 Německá vojska během 24 hodin obsadila Dánsko, Norsko ocdolávalo do 10. června 1940.

V

Německá ofenziva²⁶.

Gálvezův neklid.

Už se nesnažím získat permanencia definitiva.

10. V. – invaze do Belgie a Holandska²⁷.

VI

Příjezd Gustavo²⁸, Pád Paříže²⁹.

Lucas, Pla, La Fleur, Cid, Pi, Jasińská (překlady), Galignano Segura, Carpatti.

10. VI. – Itálie vyhlašuje válku³⁰.

22. VI. – příměří s Francií³¹.

VII

VIII

Permanencia definitiva.

26 Německá vojska 10. května 1940 zaútočila na Holandsko, Belgii a Lucembursko, aby si otevřela cestu k obsazení Francie.

27 Holandsko kapitulovalo 14. května, Belgie 28. května.

28 Gustaw Kotkowski (1911–1978) – novinář, obchodník; Gombrowiczův bratranec a přítel. Jeho dědeček Gustaw byl bratrem Witoldovy babičky Aniely. V červenci 1939 se lodí Sobieski vydal na cestu do Argentiny, s Witoldem se minuli kdesi na oceánu. Do Polska se vrátil před začátkem války. V roce 1940 jej Ministerstvo informací poslalo do Spojených států, odkud později odjel do Buenos Aires. Pracoval v obchodních firmách a cestoval po celém světě. Spolupracoval na překladu *Ferdýdůrka* do španělštiny.

29 Němci vstoupili do Paříže 14. června.

30 Itálie vyhlásila válku Francii a Velké Británii 10. června 1940.

31 Jde o kapitulaci Francie.

28. VIII. – přednáška v Teatro del Pueblo³². Útok Pyzika v tisku³³.
Večer s Radeckým.

Začínám spolupracovat s tiskem (?). „Kurier Codzienny“³⁴ (rozhovor s Gustavo³⁵) a asi „El Hogar“.

IX

Podpora z velvyslanectví.

Odjezd Gustavo do Chile (?).

14. IX. – Útok Itálie na Egypt³⁶.

X

Lucas mi našel pokoj na Corrientes³⁷.

29. X. – Itálie útočí na Řecko³⁸.

XI

Corrientes 1258.

32 Proslav z 28. srpna pronesený ve španělštině a nazvaný *Zkušenosti a problémy neznámé Evropy* vyvolal pohoršení. Gombrowiczovi vyčítali, že vystupuje protipolsky a že jeho text je „nesrozumitelný“.

33 Stanisław Pyzik (1893–1981) – meteorolog, šifřitel polské kultury, tehdy předseda Svazu Poláků. Jde o článek *Antypolska robota*, čes. *Protipolská práce*, *Głos Polski*, 30. srpna 1940, str. 5. Viz *Derfak*, str. 395.

34 Správně *Codzienny Niezależny Kurier Polski* w Argentynie vycházel v Buenos Aires v letech 1928–1947. Vystupoval proti firmám a agenturám zprostředkujícím práci, které zneužívaly Poláky. Za války verboval dobrovolníky do Polské armády, inicioval sbírky ve prospěch výboru na pomoc obětem války v Polsku a Fondu národní obrany. Svou činnost obnovil v roce 1957 jako *Kurier Polski*.

35 Rozhovor vedený Gustawem Kotkowským *Witold Gombrowicz o swoich odczytach w Teatru del Pueblo*, čes. *Witold Gombrowicz o své přednášce v Teatru del Pueblo*, *Codzienny Niezależny Kurier Polski*, w Argentynie, 23. srpna 1940.

36 Itálie napadla Egypt 13. září 1940.

37 Na Avenida Corrientes v Buenos Aires se nachází mnoho kin a divadel. Gombrowicz bydlel v čísle 1258, v hotelu pro imigranty El Palomar, poblíž Teatro del Pueblo.

38 Itálie napadla Řecko 28. října 1940.

Chodím k Alberto Rossi³⁹, Giusti⁴⁰, „Nosotros“⁴¹, Barletta. Procházky po Corrientes. 2 putas⁴². Pekař. Calle Junín⁴³. Pro-
davač, který chce číst. Číňan. Putita.

XII

Nemoc. Hudba. Zubý. Durand⁴⁴. Nový rok s Radeckými v Mi-
rafleres.

Tento rok je rokem „iniciace“. Stávám se součástí Argentiny.

Ztrácím dávné opory. Měním se v cikána.

Na začátku – obavy z toho, co bude, až mi dojdou dolary. Hor-
ko způsobuje nervové poruchy (hádky s Capdevíllou). Pak hledám
smysl pobytu (spíš se hledá sám).

Poohlížím se po nějaké práci – i manuální. Sním o dobré ranní
kávě... Ale třeba války mi pomáhá.

Vzrůstá okouzlení... Na začátku procházky po přístavu, Retiro...
Objevují oblast Corrientes⁴⁵. Hodně chodím. Ale ještě mám velké
nároky – a ambice... Pak se přizpůsobím.

Období útulnu v souvislosti s permanencí. A potom se už ne-
chávám úplně ovládnout probouzející se vášní.

První katastrofa... těžké... okamžiky pobytu v Argentíně.

39 Alberto M. Rossi (1879-1965) – malíř a fotograf.

40 Roberto F. Giusti (1887-1978) – esejist, literární kritik. Spoluzakladatel časopisu
Nosotros.

41 Nosotros – časopis vydávaný v Buenos Aires v letech 1907-1934 a 1936-1946. Jeho spo-
lupracovníky byli např. Jorge Luis Borges, Miguel de Unamuno, Ciro Alegría, Horacio Qui-
roga, Enrique Banchs.

42 Putita (zdrobnělina ze špan. *puta*) – děvka.

43 Calle (špan.) – ulice, Junín – ulice v centru města.

44 Klínika Carlóse D. Duranda, kde se Gombrowicz léčil ze syfilidy.

45 Jde pravděpodobně o místo setkávání homosexuálů.

1951

I

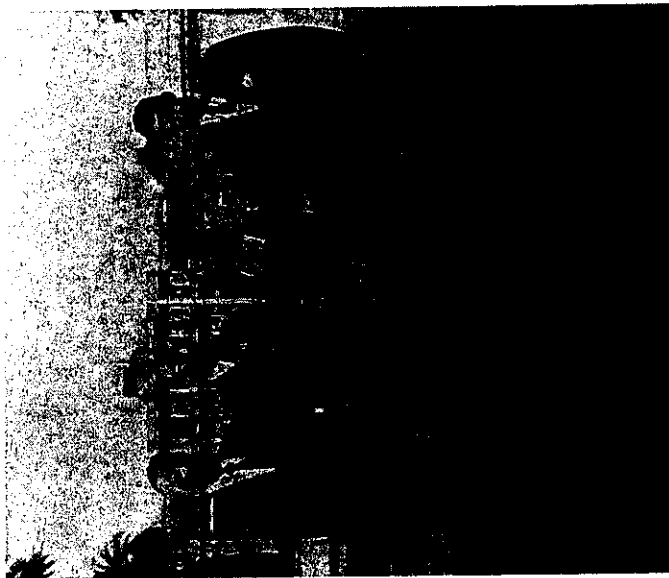
Venezuela.
Banco Polaco. „Kultura“.
Boj s ekzémem na hlavě.
Injekce.
Grydzewski¹ odmítá *Risum teneatis*.
Aktivity na hubnutí.

II

I. dopis od Wittlina² (?).

III

Mar del Plata.
Mar del Plata. Dům bankéřů.
Chrápání. Vlastní pokoj. Nowiński.
Konzul. Projížďky autem (Miramar³, El viejo contrabandista⁴).
Rozčilení.
Injekce. Ekzém se vrací. Nuda.
Šachy.
Chico/a na skalách.

Witold Gombrowicz, Alejandro Rússovich, jeho manželka Rosa María a bratr Sergio, Buenos Aires, před la Casa Rosada, sídlem argentinského prezidenta, říjen 1950.

1 Mieczysław Grydzewski (1894–1970) – publicista, před rokem 1939 redaktor týdeníku *Wiadomości Literackie*, od roku 1946 byl šéfredaktorem týdeníku *Wiadomości* v Londýně, který Gombrowicze neměl rád.

2 Jde o odpověď na Gombrowiczův dopis z 18. září 1950, adresovaný Józefu Wittlinovi (1896–1976) jako první po válce. Wittlin byl básník, prozaik a překladatel žijící v New Yorku. Gombrowicz jej požádal, aby mu pomohl proniknout do „amerického uměleckého světa“.

3 Město u Atlantiku, jižně od Mar del Plata.

4 *El viejo contrabandista* (špan.) – starý pašerák.

IV

Venezuela.
Druhý pobyt Rodzińských.
Večírek v palacio Berenbaum⁵.
Navázání kontaktů se Szapirovi.
Incident s Berenbaumovou⁶ v Colónu.
V Bance nedělám nic. Nuda.

V

Uvěznění Nowińského⁷ a Poncho.
Trans-Atlantik otištěn v „Kultuře“⁸.
Smrt Bodzia Chądzynského⁹.
Urážím se na Zawadzku.
Chądzynská, Grodzićci, Wickenhagenovi, Grocholští.

VI

Další část *Trans-Atlantiku* (nárůst popularity).

5 *Palacio* (špan.) – palác. Edward Berenbaum – velmi bohatý průmyslník židovského původu, který u sebe zaměstnával polské emigranty (např. v architektonické kanceláři), podporoval Straszewicze. Sponzoroval pařížskou Kulturu. V roce 1952 mu argentinské úřady udělily vysokou pokutu „za nějaké nestrovnalosti“ (jak Gombrowicz napsal Giedroycovi) a Berenbaum se přestěhoval do Montevidea v Uruguayi.

6 Rita Berenbaumová – Edwardova manželka.

7 Když Banco Polaco převzala polská komunistická vláda, Nowiński byl jako její ředitel obviněn z komunizace a uvězněn.

8 První fragment *Trans-Atlantiku* vyšel v pařížské Kultuře (1951, č. 5) s autorovou předmlouvou (odlišnou od předmluvy v knižním vydání z roku 1953).

9 Gombrowiczův omyl, Bohdan Chądzynský zemřel v červenci 1951.

VII

Zuby.
Dopis od Buberu¹⁰.
Dokončuji *Banket*¹¹.
Muchacho/a – taxík.
Chico/a – Lavalle – Esmeralda¹².
V Rexu: Bengochea, bratři Teitel, Landaburu, Parelera.

VIII

Wittlinův článek v „Kultuře“¹³.

IX

Zuby.
Giedroyc¹⁴ odmítá *Banket*.
Spory s Nowińským o stůl Żóltowskié.
Vzdalují se Russovi – ale usmíření.
Spory s Schultze: začátek ubytovací krize.

10 Gombrowicz napsal první dopis Martinu Buberovi (1878–1965), židovskému filosofovi a teologovi, který dětství prožil ve Lvově, 3. května 1951, po přečtení jeho knížky *Problém člověka*. Psaři si do roku 1955. Buber pomáhal Gombrowiczovi proniknout na francouzský trh.

11 Povídka vyšla nejprve v londýnském týdeníku *Wiadomości* (1953, č. 16) a později ve sbírce *Bakakaj* (1957).

12 Úlice ve starém centru Buenos Aires, ve čtvrti San Nicolás.

13 Józef Wittlin, *Apologja Gombrowicza*, čes. *Na Gombrowiczovu obranu*, Kultura 1951, č. 7/8; článek týkající se zveřejněných fragmentů *Trans-Atlantiku*.

14 Jerzy Giedroyc (1906–2000) – publicista, politik, podporoval emigraci. V roce 1946 založil Literární institut, od roku 1947 vydával v Paříži měsíčník Kultura.

X

Jmeniny u Grocholských: Lubomirští¹⁵.

Píšu odpověď Zbyszewskému¹⁶.

„Kultura“ platí 250 peso.

Konzul v [nečitelné].

Filip ne [nečitelné]. Jankowski¹⁷. Lolek Wickenhagen (dopis).

XI

Zuby.

U Grocholských: Mantlowovi.

Proti básníkům v „Kultuře“¹⁸.

Vřed – zuby – Espiro dr. –

Zapíšu se do YMCA¹⁹. – Bolest slepého střeva. –

Začínám číst.

XII

Velmi příznivý článek Miłosze v „Kultuře“ o *Proti básníkům*²⁰.

¹⁵ Ada (Adelajda) Lubomirská, rozená Małachowska (1921–2003) a její manžel Henryk Ignacy Lubomirski (nar. 1919). Později odjeli do Spojených států. Gombrowicz se přátelil s Adou, říkal jí „Vévodkyně“.

¹⁶ Wacław Zbyszewski (1903–1985) – novinář a publicista, po vydání *Trans-Atlantiku* napadl Gombrowicze na stránkách *Wiadomości*, v textu *Dlaczego emigracja nie wydaje wielkiej literatury*, čes. *Proč emigrace nevydává velkou literaturu*. Gombrowicz mu odpověděl článkem *Bronię Polaków przed Polską*, čes. *Bráním Poláky před Polskem*, *Wiadomości* 1952, č. 4. Viz *Varia II*, str. 368–372.

¹⁷ Władysław (Duś) Jankowski – Gombrowiczův známý, majitel usedlosti La Cabaña, nedaleko přímorského střediska Necochea. V La Cabaña Gombrowicz často trávil prázdniny. Jankowski byl otcem dvou půvabných dcer Andrey a Marisy, které spolu s Lenou Czapskou tvořily trojici „blondýnek“. Viz *Deník*, str. 294.

¹⁸ Text *Proti básníkům* vyšel v *Kultuře* (1951, č. 10). Vyvolal diskusi, k níž se jako první vyjádřil Czesław Miłosz. Viz níže pozn. 20.

¹⁹ Young Men's Christian Association – mezinárodní ekumenická organizace propagující duševní a fyzický rozvoj. Gombrowicz se stal jejím členem, neboť doufal, že mu to umožní využívat služby sportovního klubu YMCA.

²⁰ *List do Gombrowicze*, čes. *Dopis Gombrowiczovi*, *Kultura* (1951, č. 11).

Záležitost týkající se prodeje Banky²¹, poměrně znepokojující. Nowiński odjíždějí do Mar del Plata – ticho v bance. Začínám povídku *Kosmos*²².

Nový rok u Grodzických.

Zdraví: Ekzém na hlavě se postupně stal méně bolestivým. Ve 2. polovině zuby (2 se mi kazí od kořene, 1 vřed). Kromě toho výrazné zlepšení střeva a jater. **Literatura:** ve 2. polovině významný vzrůst prestiže mezi Poláky. Ale nedělám nic (jenom skicuji drama). **Práce:** v Bance skoro nic nedělám. Nuda. **Finance:** následkem devalvace jsem na tom mizerně. **Sueños extra**²³. **Brot.** – velmi málo, bránilo mi zdraví a bolest zubů. **Nejdůležitější události:** pobyt Rodzińských [poškozená stránka], *Trans-A.* [poškozená stránka]

Zaměstnanci Banco Polaco na večírku, který se uskutečnil 14. 9. 1951:

- a) Juliusz Nowiński, b) Helena Zawadzka, c) Halina Nowińska, manželka ředitele,
- d) Witold Gombrowicz, e) Juliusz Kamiński, Buenos Aires.

21 Záležitost se táhla léta, polská vláda chtěla banku prodat. Nakonec k tomu došlo v roce 1955. Banka se tehdy přejmenovala na Banco Continental a Gombrowicz dal v práci výpověď.

22 Gombrowiczův román vydaný v Paříži v edici Knihovna Kultury v roce 1965.
23 *Sueños extra* (špan.) – vydaje navíc.

I

Začínám na Retiro, sám. První polovina měsíce je ve znamení Aldo, která nepřichází na rendez-vous, Libertad a Sarmiento¹. 12-ho má Aldo vyrazit na ostrov. Kolem 15-ho potkávám [na] Avenida Córdoba a Reconquista² kamarádku Aldo, a tak mě ta nálada opouští. Zklidnění. Kromě toho: scéna doma (nový inquilino³), vřídek na nose – tuto aktivitu pozastavuji. Neutpělivě očekávám knihu⁴ nebo dopis od Giedroyce. V Bance: roční zprávy, nuda. S Nowińským chladný vztah. Nuda. Šachy. Proust. Eisler⁵. Rena Kozieł-Poklewska⁶. Green. Russo tady není. Napsal jsem: *Přehled tisku.* (*Deník.*)

Ramona (Córdoba-Rec.).

II

3. II., po dlouhém očekávání, přiletěla má knížka⁷. 1 exemplář. Dopis od Giedroyce, že *Přehled tisku* je skvělý⁸. Byl jsem u Dudzińské (Rena K. P.) s Mirkem⁹. Polemika se Szczygłem v „Głosu“¹⁰.

- 1 Křižovatka ulic Libertad a Sarmiento.
- 2 Křižovatka Avenida Córdoba s ulicí Reconquista, poblíž Banco Polaco.
- 3 *Inquilino* (špan.) – nájemník.
- 4 *Trans-Atlantik* a *Svatby*.
- 5 Eisler – šachový partner z kavárny Rex, zemřel v roce 1975 v USA.
- 6 Rena Kozieł-Poklewska (zemř. 1986) – po manželovi Gianott de Castellatiová, Gombrowiczova sestřinec.
- 7 Viz výše pozn. 4.
- 8 „Děkuji za naprosto dokonaly *Přehled tisku*. To je skutečně, jako by někdo udělal průvan v dlouho nevětraném pokoji“ (z Giedroycova dopisu Gombrowiczovi z 2. února 1953).
- 9 Mirek Tymieniecki – Gombrowiczův bratranec. Bydlel v Buenos Aires, kde pracoval v kanceláři znalce patentových záležitostí.
- 10 Jde o diskusi o satirické povídce Eustacha Szczygła *Arte Moderno*, v níž se autor vysmívá modernímu malství. Gombrowicz reagoval na stránkách deníku Głos Polski. *Klíka slov na temat „Arte Moderno“*, čes. *Několik slov k tématu „Arte Moderno“*, Głos Polski, 6. února 1953. Viz *Varia II*, str. 278–281.

19-ho pochvalný dopis od Kuncewiczowé¹¹. 14-ho začala vedra. Karneval bez corsa¹², spoustu svátků, a Nowiński odjel na týden do Córdoby. Byl jsem u Grodzických. Potkal jsem na Florida a Corrientes¹³ Héctora z Río Ceballos. Přijezd Gustavo – a odjezd. Vedra uzavíjí. Erot., ale nechce se mi. *Banket* přijali do „Wiadomości“¹⁴. „Voják P.“. S Aldo – Plaza Retiro.

III

Pochvala Wittlina v „Głosu“¹⁵. Dorazilo 10 exemplářů¹⁶. Urážím se na Russo kvůli tomu, že mě zanedbává – velmi špatné vztahy. Celkové vztek a deprese. S Russo konflikt – napsal jsem dopis – pak usmíření, ale nevím, jestli se to srovnalo. 21-ho odjezd do Salsipuedes omnibusem. (Zvláštní deník z pobytu¹⁷.) Čtu Miłoszův *Zotročný duch*¹⁸ a *Bratry Karamazovy*. Ocampo¹⁹.

IV

Salsipuedes.

- 11 Maria Kuncewiczowá pod dojmem opětovné četby *Svatby* a *Trans-Atlantiku* napsala dlouhý dopis s rozbořením a komentáři k oběma textům.
- 12 *Corso* (špan.) – kamevalový průvod.
- 13 Křižovatka hlavních ulic v centru města.
- 14 Vydání povídky v londýnském týdeníku *Wiadomości* bylo příčinou sporu mezi Gombrowiczem a Giedroycem.
- 15 Józef Wittlin, *Uvažtí ustepně*, čes. *Poznámky na úvod*, vydání předmluvy k *Trans-Atlantiku* a *Svatbě*, Głos Polski 1953, č. 2344.
- 16 *Trans-Atlantiku* a *Svatby*.
- 17 Tento fragment *Deníku* (str. 23–35) je věnován Miłoszovi.
- 18 Miłoszův *Zotročný duch* vyšel v roce 1953. V *Deníku* Gombrowicz napsal: „Tak tohle vám tedy bylo souzeno, takový byl váš osud, vaše cesta, moji dávní známí, přátelé, druhové ze Zemanské kavárny nebo Zodiaku – já jsem tady – vy jste tam – takhle to všechno dopadlo – takhle se to vyvrátilo! Miłosz píše o bankroťácké literatuře v Polsku plyně a já v jeho knize jednu skrz ten hříbtov hladce a rovně jako předevčím autobusem po asfaltce“ (*Deník*, str. 23).
- 19 Informace nejsou k dispozici, asi nejde o Victorii Ocampovou.

Salsipuedes. Erotická nálada se vytrácí. Píšu *Sienkiewiczze*²⁰. 12-ho návrat do Buenos Aires. Banka. Dopis od Giedroyce, že kniha nejde na odbyt, že *Sienkiewicz* je skvělý – návrh vydat novou knihu. Harmonie s Russo. Ječné zrna. Byl jsem u Grocholských a Grodzických²¹. *Banket* ve „Wiadomościach“.

V

„Kultura“: Miłosz o *Trans-Atlantiku* a cena [pro] Miłosze²². Ekzém na obličej²³ kolem ucha. Doktor Hardt²⁴ mě během týdne dokonale vyléčí. Napětí v souvislosti s odhalením teroristické skupiny²⁵. Rex – šachy s Eislerem. Giedroyć píše, že nevydá knihu s již otištěným materiálem. Negativní a jízlivá recenze Ostrowského²⁶ v „Orlu Białém“. Napsal jsem odpověď. Útok v knize St. Arské-*ho Targowica leží u Atlantiku*²⁷. Frau Elsa dělá problémy, když

20 Jde o text *Sienkiewicz* původně vydaný v *Kultuře* (1953, č. 6), později připojený k *Deníku* 1953–1956.

21 Zmínka v *Deníku*. „Potkal jsem u Grodzických mladého malíře Eichlera a prohlásil jsem: největším v malířství“ (*Deník*, str. 37).

22 Jde o Miłoszův komentář k *Trans-Atlantiku* v *Kultuře* (*Notatki z lektury*, čes. *Poznámky k čtení*, část nazvaná *Ładne kpiny*, čes. *Hezké žerty*, 1953, č. 4). Miłosz obdržel Prix Littéraire Européen za *La prise du pouvoir* (*Dobytí moci*), které vyšlo v roce 1953 ve francouzském překladu Jeanne Herschové.

23 Kvůli ekzému Gombrowicz týden nechočil do práce. „Nebyl moc zdravý. Měl ekzém na hlavě a pořádk se škrábal. Nedálo se to vyléčit“ (H. Zawadzka, v. *Gombrowicz v Argentině*, str. 129).

24 Hardt – lékař homeopat.

25 Jde snad o teroristický útok v metru v Buenos Aires, k němuž došlo 15. dubna 1953. 26 Jan Ostrowski Naumoff (1901–1986) – kritik, publicista, překladatel, od roku 1946 pobýval v Londýně. V londýnském týdeníku Orzel Biały (11. dubna 1953, č. 15) zveřejnil v rubrice *Wśród książek i wydawnictw*, čes. *Mezi knihami a nakladateli* zmiňku o *Trans-Atlantiku* a *Svatbě* a ohlásil rozsáhlou recenzi obou knih (vyšla 16. května 1953, č. 20). Podle Ostrowského kniha *Trans-Atlantik* „pošpinila“ emigraci, a *Svatba* „s podivnou vážností zesměšnila absurditu falešné skutečnosti“.

27 Stefan Arski (vl. jm. Artur Salman; 1910–1993) – novinář, publicista, socialista a komunist. V knize *Targowica leży nad Atlantykem*, čes. *Targowica leží u Atlantiku*, vydané v roce 1952, píše v kapitole *Evangelia judaszów*, čes. *Evangelia jidášů* (str. 107–109) o dvou kosmopolitech, Juliuszi Mieroszewském a Witoldu Gombrowiczovi. Gombrowicze nazývá „bláznivým prorokem“.

Kavárna El Querandi, Buenos Aires,
foto Rita Gombrowiczová (únor 1979)

postřehla, že... Přemýšlím o tom, že si koupím byt. Píšu o Mílo-
szovi fragment z denku.

VI

Zklamání kvůli odměnám: jenom jeden plat. Špatný vztah s No-
wińským. V Bance nic nedělám. V polovině měsíce je chladno, což
mě kvůli klidu nervů těší... Psal jsem nový fragment z denku o ma-
lířství, katolictví, hudbě. Nová část *Trans-Atlantiku* dorazila – pro-
dávám. Wragův fejton *Kwik a chrocht* v „Syreně“²⁸. Hraju šachy
s Eislerem o peníze. Byl jsem u Grodzických a u Grocholských. Five
pro Montague Stuarta²⁹. Russo kupuje bydlení³⁰ a brzy se stěhuje.
Pohádal jsem se s Radzywińskou³¹.

VII

Vztahy s Nowińským jsou trochu lepší (byl jsem na jmeni-
nách Nowińské). Přišla „Kultura“ se *Sienkiewiczem*. Dopis Strze-
telského³² o 2 články pro Radio Free Europe za 100 dolarů. Píšu
I. (v souvislosti s diskusí o *Trans-Atlantiku*) a připravuji 2. (o Polá-
cích v Jižní Americe). Pořád je zima. 19-ho náhle umírá Kamińskí³³,

28 Ryszard Wraga (vl. jm. Jerzy Antoni Nitezbrzycki; 1902–1968) – publicista, esejista, před
válkou důstojník polské rozvědky. V letech 1948–1958 žil v Paříži. Publikoval v *Kultuře*. Spo-
lupráce skončila v roce 1953 po tzv. Miłoszově záležitosti, když se básník rozhodl zůstat
v emigraci. Wraga obvinil Miłosze ze spolupráce se státní bezpečností (pol. UB). Syrena.
Tygodnik Wolnych Polaków. Dodatek Literacko-Naukowy – příloha londýnského týdeníku
Orzeł Biały, rubrika *Kwik-Swik*, čes. *Kwik a chrocht*.

29 Eddy Montague Stuart – Gombrowiczův známý pocházející z bohaté argentinské rodiny.
30 Růssovich koupil byt na ulici Añasco 92.

31 Józefia Radzywińská (1921–2002) – básnička, spisovatelka románů, překladatelka. Účast-
nice varšavského povstání, v Argentíně od roku 1948, spolupracovala s polským emigrač-
ním tiskem *Głos Polski* a *Kurier Polski*. V roce 1962 se vrátila do Polska, kde kromě jiného
vydala knihu *Księżki i przysiążnie*, čes. *Knižky a přísahy* (1984), v níž popsala svůj vztah
s Gombrowiczem.

32 Stanisław Strzetelski (1895–1969) – ředitel newyorské pobočky Svobodné Evropy.

33 Juliusz Kamińskí (zemř. 1953) – kolega z banky; zemřel ve výstupu cestou z pobíhu spo-
lupracovníka. H. Zawadzka vzpomíná: „Kamińskí byl inteligentní, byl to polyglot, vyznal
se ve filosofii a hudbě. Witold jej měl velmi rád a často s ním diskutoval. Nejednou hovořili

v důsledku toho očekávám zhoršení mé situace v Bance. Usmířil
jsem se se Zawadzkou. Čtu si Anfusovy denky³⁴. Byl jsem na večír-
ku u Jukowiczových³⁵.

VIII

Stal jsem se tajemníkem Banky. Společně se Zawadzkou dá-
vám sekretariát do pořádku. Grocholski kreslí můj portrét pro Ru-
sso³⁶. Seznámil jsem se s Ostrowským³⁷ (alpinista) a s Odwińskou
(herečka) – jde o materiály pro rádio. Dopis Straszewicze. Otep-
luje se. Beseda Grocholského v Polském klubu. Čtu denky Marty
Dodd³⁸. Nowiński mi nechce zvýšit plat [stránka poškozená]. Za-
wadzka má od 1-ho jít na dovolenou, což mě rozčiluje [stránka po-
škozená]. Čtu Camusova *L'homme révolté*³⁹. Narozeníny. Now. Ve-
čeře [stránka poškozená]. Napsal jsem Giedroycovi⁴⁰ a Gustawovi
[stránka poškozená].

o Chopinovi. Kamińského smrti jej velmi zasáhla“ (*Gombrowicz v Argentíně*, str. 128). Gombrowicz se o Kamińského pohřbu zmínil také v *Deníku*, str. 54–55.

34 Filippo Anfuso (1901–1963) – italský diplomat, spisovatel a politik, ministr ve vládě Ga-
leazza Ciana, za války vyslanec Itálie v Budapešti (1941–1943) a Německu (1943–1945). Po
roce 1950 se vrátil k novinářské práci; autor vzpomínek. Gombrowicz pravděpodobně četl
francouzský překlad z roku 1949 nazvaný *Du Palais de Venise au lac de Gardé*.

35 Krystyna Eichler-Jukowiczová (nar. 1921) a Stanisław Jukowicz (1915–1996) – architekti,
kteří do Argentiny přijeli v roce 1948. Krystyna se s Gombrowiczem seznámila v roce 1951
u Grodzických. Po letech odjela s dcerou do USA.

36 Portrét patří rodině Růssovichových. Witold ho zveřejnil v *Preuves* 1953, č. 32.

37 Wiktor Ostrowski (1905–1992) – autor reportážních knih, novinář, horolezec, zlézal Ta-
try, Alpy i Andy, v Argentíně od roku 1948. V roce 1975 se vrátil do Polska. V roce 1954 vydal
v Buenos Aires knihu, která v Polsku vyšla v roce 1959 pod názvem *Wyżej niż kondory*, čes.
Výš než kondory.

38 Martha Eccles Doodová (1908–1990) – dcera Williama E. Dooda, velvyslance USA v Ně-
mecku v letech 1933–1937; prováděla špiónáž pro Sovětský svaz. V roce 1939 vydala svůj de-
nik z pobytu v Berlíně *Through Embassy Eyes*.

39 *L'homme révolté* – *Člověk revoltující* Alberta Camuse, esej z roku 1951.

40 19. srpna Gombrowicz, otrávený situací v bance, napsal Giedroycovi dopis, v němž se
ptal na možnost práce v Paříži.

Odjezd Zawadzské, jsem v sekretariátu sám. Jakž takž. Píšu fragment deníku o smrti Kamińskiego – Camuse. Bolest jater (pokud jsou to játra). Navazuji kontakty se Świeczewským⁴¹, který prodává 12. *Trans-Atlantiku*. Čtu jeho poznámky. U Świeczewských v San Isidro⁴². Jdu k lékaři a na radiografii. Dopis od Gustavo z Brazílie s pozvánkou k Landsbergovým. Dopis od Jeleńskiego⁴³ z Paříže, že Bondy⁴⁴ chce publikovat fragmenty v „Preuves“⁴⁵. Dopis od Giedroyce: doposud se prodalo kol. 300 ex. knihy. Práce v Bance – dietní večeře – pak domů spát – pak časem do Rexu – a tak mi dny ubíhají. Erot. klid. Apatie. Ekzém, nebo taky hongos. Zemřel Fumfi⁴⁶ po 2-týdenním utrpení. Velmi jsem to prožíval. 26-ho svatba Russo⁴⁷. Dopis od Strzetelského: blahopřeje k vyslání o Polácích a zvyšuje na 150 dolarů – ale problémy s posláním. Pohádal jsem se s Rytilem⁴⁸. „Kultura“ s *Deníkem* o Miłoszovi.

41 Karol Świeczewski (zemř. 1971) – vzděláním chemik, v Argentíně žil od roku 1949 – a jeho manželka Maria (1921–2011; z 2. manželství Wankeová) žili v San Isidro. Maria prožila válku ve Vídni, Karol byl v zajateckém táboře v Německu. Po válce Maria studovala na Sorbonně; v Argentíně založila továrnu na umělé hmoty Mewa. Świeczewská s Gombrowiczem si nepadli do oka, stěžovala si, že odvádí manžela od domácních povinností, a rozdělovaly také jejich názory na viru a morálku. Přesto mu pomáhala. Karol udržoval s Gombrowiczem velmi přátelské vztahy, rozhovory s ním si dokonce zapisoval. Zápisky ovšem byly později zničeny. (Vyplyvá to z rozhovoru Klementyny Suchanowové s Marií Świeczewskou v letech 2000 a 2001.)

42 Vesnice nedaleko Buenos Aires.

43 Konstanty Aleksander Jeleński (Kot; 1922–1987) – esejist, kritik, publicista, spojován s pařížskou Kulturou; příslušník Polských ozbrojených sil na Západě, v emigraci od roku 1939.

44 François-Gil Bondy (1915–2003) – švýcarský spisovatel, novinář a publicista, člen Kongresu pro svobodu kultury, redaktor *Preuves*. Gombrowiczův mluvčí a příznivec, v *Preuves* (1953, č. 34) psal o *Ferdýdúrkce*. S Konstantym Aleksandrem Jeleńským vydal knihu esejí *Witold Gombrowicz* (Mnichov 1978).

45 *Preuves* – měsíčník, který vydával François Bondy v Paříži v letech 1950–1969 pod záštitou Kongresu pro svobodu kultury. S časopisem spolupracoval také K. A. Jeleński.

46 Pes Elsy Schultzeové, kterému Gombrowicz s Rússovichem občas brávali jídlo z mísky. Elsa Schultzeová psa nesnášela, a když posel, zabalila ho do papíru a vyhodila do odpadkového koše.

47 Alejandro Rússovich se oženil s Rosou Marí Brencouovou.

48 Kazimierz Rytell – Gombrowiczův kolega z banky, manžel Heleny Zawadzské, v roce 1953 si vedl záznamy o spisovatelově práci v bance, možná právě on vyvolal spor o „docházkou“.

Bolest jater začíná ustupovat. Dopis od Lula Targowského, který mě zve do Brazílie. Přednáška Świeczewského ve Veritas⁴⁹ (pobývám u nich v San Isidro). 13-ho se vrátila Zawadzská. Dopis od Jeleńskiego, zaslal překlady – v souvislosti s tím oživená korespondence. Ohlasy *Deníku* o Miłoszovi (Jeleński, Nowińska, Barcza). Nevyužívám bydlení s Russo následkem hongos, protože se mi nechce, ale nakonec se rozhodnu. V.* Plaza Once. Dějala velké problémy, neprospaná noc a 60 peso. Pak opět apatie. Ukázalo se, že mám vyrážku, a ne hongos. Bondyho recenze v „Preuves“⁵⁰. Na několik dnů přijíždí Gustavo. Čtu Jasperovo *Situation spirituelle*⁵¹. Píšu nový fragment. Obdržel jsem 100 dol. ze Států. Hledání překladatele.

V. Plaza Once. V. Plaza Retiro Opil.*

Překlady fragmentů pro „Preuves“. Rolando – Rigaud. 11-ho všechno odesílám⁵¹. Horko. Rozrušení. Kupuju si boty a toaletní maličkosti. Čtu Ciano deník⁵². Odpověď Miłosze v „Kultuře“⁵³. Proběhla diskuse v rozhlase. Vyšel nový *Deník* v „Kultuře“. Večeře: Jurkowiczovi, Grocholští, Grodžičti, Świeczewští, Rússovichovi. Přijezd Gustavo. V „Ogniwi“ odstavce knihy Arského⁵⁴ o mně. Alkoholik na rohu Chacabuco a Venezuela⁵⁵. V. Pl. Retiro (kamarádka

* V. – Voják; Opil – opilý, opilec – poz. překl.

49 Přednáška Karola Świeczewského o *Trans-Atlantiku* a *Svatbě*.

50 Karl Theodor Jaspers. *La situation spirituelle de notre époque*. Paříž–Leuven 1952 (něm. název: *Die geistige Situation der Zeit*).

51 Viz níže pozn. 62.

52 Viz pozn. 6, 1943.

53 *Gombrowiczovi*, čes. *Gombrowiczovi* (Kultura 1953, č. 9) – Miłoszova odpověď na Gombrowiczovy připomínky k *Zatroučenému duchu*, které vyšly v *Kultuře* v rámci *Deníku* (Kultura 1953, č. 9).

54 Viz výše pozn. 27.

55 Křižovatka ulic nedaleko Gombrowiczova bytu.

Aldo), a o týden později, když jsem se viděl se španělským malířem Sanzem⁵⁶, Zosiou a Dolly⁵⁷, V. Plaza Lavalle. Přejezd Gustavo a odezd. Seznámil jsem se s Borowiczem.

V. Plaza Lavalle.

XII

Odjíždím do Tigre⁵⁸, snažím se vyřešit otázku bydlení, a napadá mě myšlenka casa prefabricada⁵⁹. Píšu o literátech pro Free Europe⁶⁰. Věštím Paule a Belgičankám a také snoubenci⁶¹. Beru si potvrzení od Jasińského a mám týden prázdnin (píšu deník). Přejezd Gustavo. Ekzém se nezmenšuje (byl jsem u Hardta), ale moc mě netrápí. Vyšly mé fragmenty v „Preuves“⁶². Vydavatelské nabídky netrápí. Vyšly mé dopisy Straszewicze a jiných v souvislosti s *Deníkem*. Na Štědrý večer u Domaszewiczových s Grodzickými. Nové oblečení (hnědé). Banka vyplácí extra plat, a z „Preuves“ mám taky

56 Esteban Sanz (zemř. 1994) – malíř a kreslír. „Se španělským malířem Sanzem v Galeoně. Přijel sem na dva měsíce, prodal obrazy za několik set tisíc, zná Lobodovského a velice si ho váží. Přestože vydělal v Argentíně spoustu peněz, nemluví o ní nadšeně“ (*Deník*, str. 90).

57 Dolly Kamenková, zvaná Józeřinka, vedla galerii.

58 Rekreační středisko v deltě Paraná.

59 *Casa prefabricada* (špan.) – dům z prefabrikátů, volně stojící, jedno nebo dvoupodlažní.
60 Ide o část textů pro Svobodnou Evropu, posmrtně vydaných jako *Argentinské putování* (1977). Gombrowicz jednou za dva týdny posílal jednotlivé díly programu, za něž dostával zapláceno, ale rozhlas je nikdy neodvysílal.

61 Gombrowicz si rád hrával na věštrice. Dcera Berniových Lily vzpomínala: „...přišla k nám krásná, ale trochu naivní dívka. Witold se nabídl, že jí přečte osud z karet. Sehrál vynikající představení, zatímco dívka s rostoucím údivem účtila oči“ (*Gombrowicz v Argentíně*, str. 54).

62 Fragmenty *Ferdýturke* nazvané *Puissance de la forme*. *Filimor doubí d'un enfant* a *Trans-Atlantiku* nazvané *A la légation de Pologne*, Preuves 1953, č. 34. Francouzský překlad celého *Trans-Atlantiku* vyjde v roce 1976 v překladu K. A. Jeleńského a Geneviève Serreauové.

63 V té době vznikla myšlenka vydat *Ferdýturke* ve Francii (Giedroycův dopis z 9. prosince 1953). Knížka vyšla v roce 1958 v překladu Gombrowicze a Rolanda Martina, novináře a překladatele žijícího v Buenos Aires, s předmlouvou K. A. Jeleńského.

Banco Polaco, Buenos Aires, účetnictví, padesátá léta.

spoustu peněz, mám kolem 8000 peso, které si odkládám na bydlení. Nový rok u Januszewských, a pak v Polském domě⁶⁴.
V. Plaza Retiro.

Tento rok, co se týče zdraví, nebyl nejhorší. Ekzémy. V Bance nedělám nic, ale smrt Kamińského a dovolená Zawadzské mě rozčilují. Ekonomicky jsem na tom o dost lépe – vydělal jsem si v novinách kolem 6. tis. peso. *Deník* začíná fungovat a začíná mě vtahovat do literatury. Erotické komplikace v důsledku odporu Schultze⁶⁵. Zklidnění aktivity. Svatba Russo. Růst prestiže. Čekání.

1954

I

Nowiński na prázdninách. Hodně svátků. Píšu deník (polemika s Goetelem)¹. Léto je zatím poměrně snesitelné. Free Europe akceptuje moje *Divadelko o literatuře*². Kravaty od Frydmana, košile od Paule. Eichler³ mi dal na pár týdnů byt. – Eichler to zpackal, nedal mi byt. Vyrážka nemizí, dělám analýzu stolice, ale kvůli slepému střevu neberu nic na pročistění, takže analýza (i když negativní) je nejistá. Hubnu, vypadám špatně. Myslím si, že mám červy. Hledám bydlení – neúspěšně. Hořkost a vzrůstající erotický neklid. Píšu deník a do Free Europe. Samborova⁴ recenze. O Polácích ve „Vea Esto“⁵ (Pocho⁶). Od ± 15-ho je horko.

II

Analýza krve. Zubař – chce mi vytrhnout zub. Doktor Hardt (vyrážka). 5-ho telefonát od Eichlera, že opouští byt. 7-ho (neděle) večer ho přebírám, jdu na Retiro, potkávám Alda. Ve středu Raúlů na zastávce Retiro. Ve čtvrtek na Esmeraldě: Juana Antonia. Mám se o něco lépe. V sobotu Plaza Italia Jaime. V neděli děšt. Pondělí, Jorge na Corrientes, ale v úterý ani ve středu se neobjevila – zklamání. Úterý Antonia Santa Fe. Čtvrtek Domingo na Corrientes. Pohádal jsem se se zubařem z Casa Social. Giedroyc

- 1 Ferdýnand Goetel (1890–1960) – romanopisec, publicista, dramatik, od roku 1946 v emigraci v Londýně. O Goetelovi viz *Deník*, str. 86–87.
- 2 Informace nejsou k dispozici.
- 3 Janusz Stefan Eichler (1923–2002) – malíř surrealist, Krystynin bratr. Od roku 1946 v Londýně, od roku 1951 v Argentíně.
- 4 Michał Sambor, *Swoista swojszczyzna*, čes. *Světzná národní povaha*, Wiadomości 1953, č. 47; recenze *Trans-Atlantiku*.
- 5 Jde možná o Vea y Lea. V té době vycházel v Buenos Aires časopis Esto. Text není k dispozici.
- 6 Pocho pracoval v redakci Vea y Lea.

64 Gombrowicz se domluvil s Grodzickými a Grocholskými, že silvestra oslaví společně v Polském domě. Když nepřišli, strávil noc sám.

65 Elsa Schultzeová zakázala v domě přijímat návštěvy.

mi zaslíla vyúctování *Trans-Atlantiku* a píše, že chce vydat *Ferd*. Nepíšu nic. Oblek od Gustawa. Sobota Osvaldo Plaza Retiro. Neděle odpočívám u Świeczewských. Pondělí horko. Úterý prudký déšť (zmokl jsem).

Aldo. Raúl. Juan. Jaime. Jorge. Antonio. Osvaldo. Carlota. Daniel.

III

Vertientes⁷.

Středa, nešel jsem do Banky. Večeře se studentkou. Pak Carlota Parque Retiro. Pátek v Rexu Daniel. Sobota, Antonio Leandro Alem. Únava, stejně je zima. Sobota další Carlota Plaza Retiro. Na 15-ho si беру volno.⁸ Pátek Raúl, znovu Plaza Retiro, večerím Avenida Santa Fe a Pueyrredón⁹. Neděle, odjezd omnibusem do Vertientes.

Noc v Córdoba. Pobyt u Lipkowských ve Vertientes – 2 týdny – příjemný. Hodně jsem jedl, spal, psal. Świeczewski mi poslal Kozłowskiho útok v „Głosu“ (22. III.)¹⁰, a pak přijel s manželkou. 29-ho jsem odjel do La Faldy.

Antonio. Carlota. Raúl.

IV

La Falda.

La Falda, hotel Ideal¹¹. Caurari s manželkou. Psaní na stroji. Píšu deník. Čtu Miłosze: *La prise du pouvoir*¹². Procházky a vzpomínky.

7 Vesnice v Sierra de Córdoba, kde bydleli Lipkowští, příbuzní Zygmunta Grocholského. Gombrowicz u nich strávil prázdniny.

8 Gombrowicz si vzal tříměsíční dovolenou.

9 Křižovatka ulic v drahé čtvrti Recoleta se stanicí metra Pueyrredón.

10 Jde o kritický a výsměšný článek Wacława Kozłowskiho nazvaný *Gombrowicz*. Autora v něm obvinil z dezercce, zrádosti a podlézavosti vůči komunistům. Text odstartoval sérii článků a reakcí v emigračním tisku (Głos Polski, 19. a 23. března 1954). Viz *Varia II*, str. 375–398.

11 Hotel v La Falda, v němž Gombrowicz pobýval již za války.

12 Polské vydání nazvané *Dobytí moci* vydal již o dva roky dříve pařížský Literární institut. „Velmi sliná kniha. Miłosz je pro mě zážitek“, napsal Gombrowicz v *Deníku*, str. 118.

Potkávám Mellizos – loutkové divadlo. Jejich manželky, Laurita, dcera Rochi a Raquel. Pobyt utekl příjemně – psal jsem, procházel jsem se, v klubu jsem hrál šachy. V sobotu 10-ho Severo, se kterým jsem byl na procházce kolem kostela. V neděli odjezd do Buenos Aires spacím vozem. Pokračování článku v „Glosu“¹³. Má odpověď¹⁴. Psaní na stroji od Grodzických. Eichler mi navrhuje svůj byt. Po těžkém vnitřním boji odmítám. Velikonoce u Nowińských. Kromě toho Grocholští, Jurkowiczovi, Russo. Dopis od Carnuse¹⁵. 27-ho lodí do Goyi – hezká cesta.

V

Goya.

Goya. Sergio¹⁶. Šachy s Firpo¹⁷. Píšu cestovní deník etc. Jízda autem do estancie. Zmije. Návrat do Goyi autem, Club Social. Telegram od Świeczewského, že v „Glosu“ vyšel můj dopis¹⁸. 21-ho návrat „Bruselas“¹⁹ se Sergiem. René Bedel. Dopis od L. Zielínské²⁰ a šek na 150 dolarů. Nový útok „Glosu“²¹. Świeczewští, Grocholští, Russo. Šachy s Eislerem.

13 Pokračování článku W. Kozłowského nazvaného *Gombrowicz* v deníku *Głos Polski* (26. března 1954).

14 Gombrowiczův dopis do redakce deníku *Głos Polski* ze 7. května 1954. Viz výše pozn. 10.

15 Po poznámkách k četbě *Člověka revolujícího* Alberta Carnuse (*Deník*, str. 59–62) od něj dostal Gombrowicz dopis s dotazem, zda může doporučit *Svatbu* patřičskému režisérovi. Nakonec z toho sešlo.

16 Sergio Rússovich – Alejandroův bratr, s nímž Gombrowicz absolvoval cestu do domu Rússovichových v Goyi; v roce 1973 zahynul při automobilové nehodě.

17 Firpo Reboratti – člen komunistické strany v provincii Corrientes; Gombrowicz se s ním seznámil v Goyi.

18 Viz výše pozn. 14.

19 Lodi, na níž byl kapitánem Rússovichův otec. Gombrowicz se na ní vrátil do Buenos Aires.
20 Ludmila Zielínská – manželka bývalého ředitele kanceláře Gombrowiczova otce, Fürsbergova sestřence, žila v Kanadě, s Gombrowiczem si začala dopisovat koncem roku 1953, přemlouvala jej k opuštění Argentiny; poslala mu šek na 147,84 dolarů.

21 Odpověď W. Kozłowského na text Stanisława Szwejsze na Gombrowiczovu obranu (*O pevné krytce slov* *kilka*, čes. *Několik slov o jedné kritice*) a na Gombrowiczův dopis redakci novin *Głos* (oba ve stejném čísle deníku *Głos Polski* ze 7. května 1954). V textu *Komu slouží Gombrowicz?*, čes. *Komu slouží Gombrowicz?* jej Kozłowski nazval „soupumníkem“ (*Głos Polski*, 28. května 1954).

Héctor a Eduardo di Mauro, dvojčata, která Witold Gombrowicz poznal v La Faldě v roce 1945. Provozovali loutkové divadlo. Córdoba, padesátá léta.

VI

Dopis od Strzetelského – jenom jeden přijatý fejeton. Dopis Straszewicze²². 7-ho jdu do Banky – konec prázdnin. V Bance klid, odměna za účetní uzávečku. Osvaldo u Russo²³. Mé jmeniny u Grocholských. Úspěšně likviduji šek Zielińské. Od Free Europe 35 dol. – zklamání. Dokončuji deníky. Rýma – 3 dny doma. Erotický klid. Korespondence se Świeczewským o deníku. Oblečení u Carlitona²⁴.

VII

„Kultura“ s Jeleńského *Gombrowiczem a červíčkem Kozłowským*²⁵ a s mým *Deníkem*. Kupuji piloto²⁶, oblečení, boty, svetr (2 tis.). S Osvaldo v Zur Post²⁷ [poškozený text]. Vzrušenější týden. Potom s Osvaldo u Russo. Strzetelski vrací [poškozený text]. Rozhovor s Lechoněm o mně²⁸. Pořád je zima. [nečitelné], Jukowiczovi.

VIII

50 let – narozeniny. Manévry – Osvaldo a Ald. Píšu o Benavente²⁹ a Madariagovi³⁰ pro Free Europe. Pořád zima – chybí nafta, chybí

22 *List do Redakci*, čes. *Dopis redakci Czesława Straszewicze* vydaný v *Kultuře* (1954, č. 7/18), vysvětluje v něm, že jeho článek *Pióra w ukropie albo strach nami rządzi*, čes. *Pera se točí, aneb strach nám vládně* (Kultura 1952, č. 2) byl špatně pochopen a nebylo jeho cílem Gombrowicze napadnout.

23 Rússovich a další známi přijívali Gombrowiczovi klíče od svých bytů.

24 Německý krejčí, který na přímluvu Elisy Schultzeové poskytoval Gombrowiczovi slevy.
25 K. A. Jeleńský, *Gombrowicz i robaczek Kozłowski*, čes. *Gombrowicz a červíček Kozłowski* (Kultura 1954, č. 6) – odpověď na útoky W. Kozłowského v polském emigračním tisku v Argentíně. Viz výše pozn. 10, 13, 21.

26 *Piloto* (špan.) – přšplášť.

27 Bar na ulici Reconquista v Buenos Aires.

28 Witold Mieczysławski, *Spotkanie z Lechonim*, čes. *Setkání s Lechoněm*, *Wiadomości* 1954, č. 23.

29 Jacinto Benavente y Martínez (1866–1954) – španělský dramatik, básník a esejista, laureát Nobelovy ceny v roce 1922. Text není k dispozici.

30 Salvador Madariaga y Rojo (1886–1978) – španělský spisovatel a diplomat, historik a publicista, autor kontroverzní biografie Simona Bolívar (1951).

cigarety (3 měsíce). Samota a monotónnost – opět vzrušení. Kupuji klobouky. 11-ho jsem dostal potvrzení od Jasińského na celý týden. Stadničtff³¹, Russo, Grocholskí. V „Kultuře“ nový *Deník*. 17-ho začínám zastupovat Zawadzku. Výstava Zygmunta³². Přijezd Gustavo. Žádné dopisy. „Kultura“ s *Deníkem* o La Falda a Mellizos. Snídaně u Oleksińské. Píšu o Quirogovi³³. Místo pro Hugo. Možnost získat bydlení po Gustavo. Kupuji od něj kabát (200 peso). Dopis od Toto. Šachy s Eislerem. Dopis Strzetelského, že *Madariaga* je přijatý.

IX

2-ho incident s Nowińským o zásuvku³⁴. Se Stempowským, Jezierzkou a Świeczewským do Comegy – v souvislosti s přednáškou o mně³⁵. 7-ho: Banka prodaná³⁶ (je to dobře, nebo špatně?). Zlepšování vztahů s Nowińským v nedohlednu. Beru si půjčku 3600 peso. Teď mám v hotovosti 7000 peso. Dopis od Toto. Prodej Banky začíná být podezřelý. Usmíření s Nowińským v nedohlednu. Dopis Jeleńského, že Juliard odmítl *Ferdýdurke*. Polemika Łobodowského v „Orlu“³⁷. Často chodím do kina. Málo čtu. Píšu deník – argentinské vzpomínky. Z Free Europe 35 dol. za *Madariagu*. Přijezd Zawadzke. Zhoršení se Zosiou Chądzynskou a s Goškou. Dopisy do N. Yorku a Mnichova o intenzifikaci spolupráce s Free Europe. Snahy o stipendium v Paříži.

31 Nike a Stanisław Stadničtí.

32 Jde o výstavu Zygmunta Grocholského v galerii Galatea, zmíněnou v *Deníku*, str. 138.

33 Horacio Quiroga (1878–1937) – uruguayský spisovatel, od roku 1901 žil v Argentíně. Gombrowiczův text o Quirogovi není k dispozici.

34 Gombrowicz zjistil, že zásuvku v bance, kterou zamykal na klíč, někdo otevřel.

35 Přednášky o Gombrowiczovi pro polské krajany v Argentíně se uskutečnily 24. října 1954 v Polském klubu, sál byl plný lidí. Referáty přednesli Karol Świeczewski (pochvalný) a Wanda Jezierská (kritický). Gombrowicz kvůli trémě přišel až po skončení přednášky a přestávce na občerstvení.

36 V té době probíhaly snahy prodat Banco Polaco, k prodeji však došlo až o rok později.

37 Józef Łobodowski, *Galileusz tupnął nogą*, čes. *Galileo dupnul nohou*, Orzeł Biały, 24. července 1954.

Mar del Plata.

S Toto u Grocholského³⁸, pak večere, restaurace Pueyrredón. Píšu argentinské vzpomínky do deníku. Balet Antonia³⁹ v Opeře. Neděle, Toto u Russa, pak večere v Caballito⁴⁰. S Hugo jsem se do-mluvil na pátek. Dal jsem mu k překladu ohlasy tisku. 17-ho (sobota) v 0h odjezd autobusem do Mar del Plata, k Odyńcovi na tři dny (protože v pondělí nejspíš San Perón⁴¹). U Odyńce se Zygmuntem Grocholským. Neutrální pobyt. Procházky na playa Magotes a pómolo, pak pláž Bristol. Návrat v pondělí ve 12h v noci, 25-ho (neděle) diskuse o mně v Polském klubu. Přednáška Świczewského a Jezierské⁴². Přišel jsem v 7½ večer na čaj, a pak se Zygmuntem a Stadnickým u Krokodyla⁴³. Pondělí s Colimba⁴⁴ (Toto) v přístavní restauraci a v Querandí. Úterý přednáška pro 6 žen o Kantovi – vy-dařená⁴⁵. Fatální zpráva z Free Europe. Zdá se, že Banku prodávají. Středa s Colimba u Grocholského, pak pivo na Santa Fe. Zpráva o zatčení Tymis⁴⁶ v Río. S Hugo v Rexu.

38 Viz výše pozn. 23.

39 Antonio Ruiz Soler (1921–1996) – španělský tanečník flamenca, choreograf a režisér, od 30. let 20. století cestoval po obou Amerikách. Od roku 1953 vedl vlastní soubor Antonio Ballet Español, s nímž v roce 1954 přijel do Buenos Aires. V letech 1980–1983 byl uměleckým ředitelem Španělského národního baletu. Hrál v mnoha filmech, mimo jiné s Ritou Hayworthovou a Judy Garlandovou.

40 Dělnická čtvrť na okraji Buenos Aires.

41 San Perón (špan.) – Svatý Perón, 17. říjen byl Dnem Peróna a státním svátkem.

42 Viz výše pozn. 35.

43 Klub polských krajanů.

44 Viz pozn. 78, 1957.

45 Přednáška na kurzu filosofie, který Gombrowicz pořádal v doměch Marie Świczewské, Haliny Grodzické, Krystyny Eichlerové a Zofie Chądzyńské. Přivydělával si tak ke mzdě z banky. Program kurzu zahrnoval realismus, počínaje od Aristotela, karteziánský a kantovský idealismus, Hegela, Kierkegaard, Husserla a Heideggera, Sartrea, Jasperse a Gabriela Marcela, a také marxismus.

46 Tymis Grocholská byla zadržena, protože se měla podílet na pašování hodiněk přes argentinsko-brazílskou hranici. Navázala vztah se svým brazilským kolegou a z Argentiny, kde zanechala manžela, odjela do Río de Janeira. Později žila v Paříži.

2. hodina filosofie u Zosi Chądzyńské. Od Gošky dárek 120 peso. Ve čtvrtek jmeniny Świczewského. Sobota Toto, Colimba odjíždí do Córdoba. 3. hodina (úspěšná). Záležitost Tymis, rozčilení Zygmunta. Francisco (bankéř) v Rexu – jiný. Dopisují fragment o Argentíně⁴⁷. Vedra začínají (11-ho). S Francisco v Zur Post – nuda. Nemoc Świczewského⁴⁸. Zmatenost Zygmunta⁴⁹. Porady s Lipkowským a Stadnickým. Záležitost Badeniové⁵⁰. Příjezd Gustavo: naděje ve Free Europe. Erotický klid. Přátelství s Arrillagou⁵¹ (Rex). Hodina filosofie – úspěšně. Hlavička jako dárek od Paule. Dopis od Toto. Dopis od Nowaka⁵² – nepříznivý. Více méně od začátku měsíce obava z rakoviny v ústech. *Deník* v „Kultuře“ poskozený.

Zmatenost Zygmunta. Nový svár s Nowińským kvůli Zawadz-ke: odcházení z banky. Článek do „Glosu“⁵³. Chci odejít z banky. Kritický dopis od Zielínské. Nuda. Apatie. Francisco v Rexu. Dárky od žákyň⁵⁴. Ke konci roku stále horší – nepříznivé období. 1° svát-ky a Nový rok v sobotu a neděli, 2° Nowiński neodjíždí, 3° banka, 4° Toto je pryč, 5° Russo mi nenechá byt, 6° nepříznivé zprávy

47 Jde o fragment *Argentinského putování* pro rádio Svobodná Evropa.

48 Nemoc vyvolaná válečnými prožitky, která později způsobila jeho smrt.

49 Zygmunť Grocholski byl nešťastný, protože jej opustila manželka.

50 Informace nejsou k dispozici.

51 Arrillaga – Bask, přítel Juana Carlose Gónzeze, který jej v kavárně Rex seznámil s Gombrowiczem. Zápálený komunista, bojoval na straně republikánů ve Španělsku. Z ideologických důvodů s ním Gombrowicz přerušil kontakty.

52 Jan Nowak-Jeziorański (vl. jm. Zdzisław Jeziorański; 1914–2005) – za války voják Zemské armády, v roce 1943 posel a emisar velitelství Zemské armády a vlády PR v Londýně. V letech 1952–1976 ředitel polské redakce rádia Svobodná Evropa.

53 Jde nejspíš o text *Hoc opus, hic labor est...*, který v březnu 1955 vyšel v deníku Glos Polski. Viz *Varia II*, str. 282–285. Text pojednává o setkání věnovaném Gombrowiczově tvorbě. Viz výše pozn. 35. Šlo o reakci na zprávu J. Stempowského (*Gombrowicz w ogniu dyskusji*; čes. *Gombrowicz v zápalu diskuse*, Glos Polski, 19. listopadu 1954). Gombrowicz odtrázel útoky polských krajanů, kteří mu vyčítali, že „pošpinil svátost“.

54 Jde o studentky kurzu filosofie.

v tisku, 7° celkově zoufalství, beznadějí. Přemýšlím o sebevraždě. Klima unavuje. Štědrý večer u Jaroszewských⁵⁵. Rozchod s Pancho. Dopis Lipschütze⁵⁶ o Buberovi. Setkání se Sobaňským⁵⁷ – jediný pa-prsek naděje. Nový rok na Corrientes sám – nepiju, protože jsem na tom špatně se žaludkem.

Zdraví jakž takž. Rok ozdobený 3-měsíční svobodou, finančně nebyl nejhorší, i když selhala spolupráce s Free Europe (končím s 10 tjs. peso – vlastně ne o moc víc než v minulém roce, protože jsem se jsem si vzal novou půjčku v bance). Ale rok nebyl nijak zvláštní: banka mě vyčerpává, příliš mě unavuje, erotika mě vyčerpává a literatura...

Přemýšlím o smrti a čekám.

Neudělal jsem NIC. Neblahé předtuchy roku 1955.

I

Nic. Banka, ve které mám stále menší svobodu. Vídám málo lidí. Informace o tom, že Tymis zrazuje Zygmunta¹. Výroční zpráva a deník o literatuře. Dopis od Giedroyce, že otiskne argentinský deník, a dopis od Jeleňského. Erotický klid. Vědra unavují. Očekávám zprávy z Free Europe od Strzetelského. Deprese. S Eislerem šachy. Hugo ve finančním nebezpečí. Toto se ztratil. Navázání s Gruberem. Náhodné setkání s Toto v kavárně na Corrientes, a pak v noci v kavárně na San Martín. Eichler poznamenává, že je byt k ničemu. Dopis Strzetelskému o zprávy. Z článku v „Información Radical“ a z textu smlouvy z Polska vyplývá, že je banka prodaná². Věčeře s Gruberem. Toto v neděli nezavolal.

II

Jmeniny Świeczewské (Świeczewski se vrátil z Mar del Plata). Horký leden skončil – teď je chladněji. Beru vitamíny. Jsem slabý a znuděný. O bance – nic. Od Strzetelského nic. Čtu o „Graf Spee“³,

1 Viz pozn. 46, 1954.

2 Od roku 1946, kdy polská vláda převzala předválečnou pobočku Polské banky v Buenos Aires, do roku 1955, kdy se banka prodala, probíhaly neustálé spory mezi komunisty, londýnským velvyslancem, ředitelem Nowińským a bývalým ředitelem Gruberem. Díky šikovnosti ředitele Nowińského mohla Banco Polaco i v těchto složitých podmínkách dobře fungovat. Nová banka dostala jméno Banco Continental a zůstalo v ní i mnoho zaměstnanců z původní Banco Polaco.

3 Je možné, že Gombrowicz četl knížku G. Harmutha a G. Schwalbeho *El „Graf Spee“ en el Mar* vydanou v Buenos Aires v roce 1949, nebo román R. Müllera *Graf Spee* z roku 1954. Admirál Graf Spee – německá vojenská loď, potopená v prosinci 1939 u uruguayských břehů vlastní posádkou. Kapitán spáchal sebevraždu a posádka byla vězněná v Argentině až do konce války.

55 Jaroszewski – zaměstnanec banky.

56 Leo Lipski (vl. jm. Lipschütz; 1917–1997) – polský emigrační spisovatel židovské národnosti, autor románů a povídek, mimo jiné *Dzień i noc*, *Piotrusz*, čes. *Den a noc*, *Peřířek*.

57 Henryk Sobański (nar. 1920) – bratr Róży Ortowské, oženil se se Susanou Morenovou (nar. 1919); bydlel u moře v Quequénu, kde jej Gombrowicz často navštěvoval.

životopis Talleyranda⁴, *Operación Cicero*⁵. Chodím do kina. V sobotu (11.) s Gruberem – tvrdí, že je banka prodaná.

Nowiński mi informaci o tom, že je banka prodaná, potvrzuje. Určité zlepšení vztahů. Souhlasí s udělením dvouleté dovolené. Toto se ztratilo. Opět problémy s dýcháním. Zatím (21.) únor deštivý a snesitelný. 19-ho s Chique u Russa. Končím deník o literatuře. Karneval, 4 dny svátků (konečně). U Muszyńských v Tortugas⁶. 22-ho s Chique u Russa. 24. (čtvrtek) Nowiński odmítá mou dvouletou dovolenou, incident se Zawadzskou (koš). Nowiński odmítá mou normální dovolenou. Rozčilení. Rozhodl jsem se bojovat. Příprava stížnosti. 28-ho (pondělí) dopis z PKO o prodeji banky. (Předtím 26-ho jsme se Świczewskými plavali v Tigre⁷.)

III

Vyčkávaní z důvodu prodeje banky. Návštěva u Grubera. Madama⁸ přichází do banky. Začínám inhalace. Ukázalo se, že banku nekupují Němci a že Nowiński má být předsedou. Také informace o tom, že viděl Tymis – je v Claridg⁹. Telefonát Tota a setkání v kavárně na San Martín. Kubánci mi navrhují text do „Ciclónu“¹⁰. Překlad *Proti básníkům*¹¹, platí 500 peso. Nowiński mi světlí

4 Charles-Maurice de Talleyrand-Périgord (1754–1838) – francouzský politik a diplomat, ministr zahraničních věcí. Nemí známá, kterou Talleyrandovu biografii Gombrowicz žel.

5 Knižka Ludwiga C. Moyzische *Der Fall Cicero* z roku 1952, zfilmovaná v roce 1952 pod názvem *5 Fingers* v režii Josepha Mankiewitze. Napínavý příběh Elyese Bazna (pseud. Cicero), řidiče a špiona na britské ambasádě v Ankaře. Španělský název filmu *Operación Cicero*.

6 Vesnice u Buenos Aires.

7 Mštestko leží na ostrovech, doprava mezi nimi je možná pouze lodí.

8 Madamas – snad Maria Świczewska.

9 Hotel Claridge v Buenos Aires nebo Rio de Janeiro.

10 Kubánci – viz pozn 2, 1946; Piñera přijel v lednu do Argentiny potřeť, tentokrát jako spolupracovník kubánského literárního časopisu Ciclon, založeného v roce 1955 a zrušeného před revolucí v roce 1959. Propagoval mladé, kritizoval měšťanské pokrytectví a vyvolal skandál např. tím, že se věnoval otázkám sexuality. Piñera získal pro Ciclon známé spisovatele spojené se Sur (mj. Borges) a podporoval také vydávání Gombrowiczových textů.

11 Text *Contra los poetas* vydaný v časopise Ciclon (Havana 1955, č. 5). Nejprve vyšel 28. srpna 1947 ve španělštině, polský pak v upravené verzi na stránkách Kultury (1951, č. 10). V této verzi vyšel také v časopise Ciclon. Viz pozn. 19, 1947.

Gruberův případ¹². Hádky se Zawadzou kvůli Gruberově složce. Večeře s Gruberem. Můj článek v „Głosu“ à propos přednášky¹³. Jím v Polském domě¹⁴. Setkání s Czapským¹⁵. Tým se rozchází se Zygmuntem. 27-ho, neděle, s Enrique u Grocholského (Plaza Italia). Předtím setkání s Toto na Corrientes. Dopis od Lutosławského¹⁶, a pak od Krzywického¹⁷ z Free Europe. Hádky se Zawadzou kvůli štourání v nose. Cardoso v Pilco Mayo¹⁸. S Dario u Grocholského. (Předtím jsem Nowińskému oznámil, že odcházím z banky.)

IV

„Kultura“ s argentinským *Deníkem* a pastiche Lobodowského¹⁹. Nápad na provedení I. jednání *Svatby*²⁰. Velikonoce. Kubánci a já

12 Kvůli sporu s londýnskou vládou z války byl Gruber z pozice v bance odvolán. Akcie na své jméno (měly tak být chráněny před německými nároky) ovšem odmítl vydat jak emigrační vládě, tak bance. V roce 1940 se spor obnovil a v roce 1945 Gruber soud prohrál. S novým ředitelem Banco Polaco Nowińským měl velmi špatné vztahy. Gombrowicz měl s Gruberem dobrý vztah, často od něj dostával oblečení.

13 Jde o *Hoc opus, hic labor est...* Viz pozn. 53, 1954.

14 V roce 1950 se argentinským Polákům podařilo za peníze ze sbírky koupit dům na ulici Serrano 2076 (dnešní ul. Borgesova), kde zahájil svou činnost Polský dům. Několikopodlažní prostorná budova poskytla útočiště nejruznějším organizacím polské emigrace, v krásné zahradě a patiu se konaly večírky. Gombrowicz občas navštěvoval tamní restauraci.

15 Stanisław Gedeon Hutten-Czapski (1899–1959) – bratr Józefa Czapského.

16 Tadeusz (Aleksander Jordan) Lutosławski (1913–1988) – diplomat, překladatel a novinař rádia Svobodná Evropa v New Yorku.

17 Jerzy Krzywicki (1917–2005) – profesor filosofie, překladatel, pracovník polské pobočky Svobodné Evropy, od roku 1955 byl jejím ředitelem. Napsal spisovatelův „milý dopis, že mu zařídí nějakou spolupráci“ (z Gombrowiczova dopisu Giedroycovi z 31. března 1955). Záležitost spolupráce se Svobodnou Evropou se táhla rok. Nakonec Gombrowicz začal příspěvky do vysílání psát. Viz pozn. 47, 1954.

18 Vesnice nedaleko Buenos Aires.

19 Józef Łobodowski získal cenu v soutěži Kultury o nejlepší pastiš, a to za parodii Mífosze, Gombrowicze, Parmického, Pankowského, Andrzejewského a Jeleńského (Kultura 1955, č. 3). V dopise Giedroycovi (12. dubna 1955) Gombrowicz uznal, že pastiš jeho denku byl „velmi zábavný, i když sem tam prostý“ (šlo o homosexuální narážky).

20 Nápad Kazimierze Krukowského (1901–1984), předválečného „Lopka“ – satirika, od roku 1948 do roku 1956 žijícího v emigraci v Argentíně. V Buenos Aires provozoval divadlo, kde chtěl uvést *Svatbu* (kvůli protestům polských krajanů z toho sešlo). V roce 1956 se Krukowski vrátil do Polska.

Karol Świeczewski se synem. Blízký přítel Witolda Gombrowicze v Argentíně. Vedli spolu dlouhé rozhovory, které Świeczewski zapisoval (tyto poznámky byly později zničeny).

u Russo. Rodolfo u Grocholského (Plaza Italia). Večeře u Grubera. Čekám na dovolenou, ale Nowiński ji přesunul až na dobu po Valné hromadě. Překlad argentinského *Deníku* pro „Ciclón“. S Rytlem spor o inkoust. Dýchací obrátě.

Valná hromada z 20-ho odročena na 29-ho. Opět čekání na prázdniny. Rozhodl jsem se, že 1. června z toho bordelu odejdu. Večirek Krukowského (jubileum). Ples Polského klubu (opil jsem se). U Rózy Orłowské²¹, genealogie Korybutů²². Píšu velmi málo. Dopis od Giedroycze, že deníky o literatuře jsou dobré, že vyjdu v červenci. 27-ho informuji Nowińskiego, že od 1. VI. odcházím. Nepříjemný rozhovor. Chce mi dát 10 tis. 28-ho informuje, že dá 15, a možná i 20. Připravuje se nový kurz²³.

V

2-ho dávám renuncii²⁴. Počítám dny. Prázdniny začínám 11-ho (včetně), takže 10. ten bordel opouštím. Sředa, nový kurz u Jukowiczových. Čtvrtek 5-ho zpráva o definitivním prodeji banky. Dopis od Gustavo příznivý²⁵. Świeczewská nadšená z kurzu – organizuje ještě jeden. Cecilia navrhuje clase²⁶ v San Nicolás²⁷. Přednáška Orłowského o Paraná. Úterý – dnes, tj. 10-ho, jsem opustil banku po 7 letech, 6 měsících, 10 dnech. Za 10 let Vence²⁸. Je to dobře, nebo špatně? (Dąbrowski²⁹ udělil jenom 1000 gratifikací, kdežto včera mi Krzywicki poslal 70 dol.) Kurzy u Jukowiczových, Grodzických,

21 Róza Orłowska, rozená Sobanińska (1917–1968) – manželka Karola Ludwika Orłowského.

22 Korybut – šlechtický erb, který používal magnátský knížecí rod Wiśnitowiczských.

23 Jde o kurzy filosofie. Viz pozn. 45, 1954.

24 *Renuncia* (špan.) – rezignace.

25 Gustaw Kotkowski v té době pobýval v New Yorku a Gombrowiczovým jménem jednal s rádiem Svobodná Evropa.

26 *Clases* (špan.) – hodiny, zde: kurzy filosofie.

27 Není známo, zda se to týká Cecilina domu, nebo čtvrti v Buenos Aires.

28 Poznámka po letech o Vence, vesnici na jihu Francie, kde se Gombrowicz usadil s Ritou Labrosseovou.

29 Tadeusz Dąbrowski – majitel knihkupectví Librería Polaca v Buenos Aires, Giedroyc přese něj Gombrowiczovi poslal honoráře a knížky. Gombrowicz si stěžoval, že mu Dąbrowski nedává peníze za distribuci Kultury.

Świeczewských. Za jeden týden jsem vydělal 70, za druhý – 100, za třetí 160. Duś Jankowski mě zve. U Ady Lubomirské. Píšu deník. Inhalace. Penicilin 100 000, dromatel, derolin – trochu pomohly. 4. týden – 150. Sobota eroticky bez úspěchu – deštivo. Sábato mi půjčil knížky.

VI

1-ho rozhovor s Nowińským – usmlouval jsem na 14 tis. 2-ho mi vyplatili 12 880. Zklamání. Dnes 3-ho mám celkem 23 340 peso. Na jak dlouho? **Neboj se. WG. 1959.** Kurz 5. týden 180 (v květnu jsem vydělal 520). Jak investovat peníze? Rozhodl jsem se koupit plast³⁰. Začínám nové dfl³¹ – tvořím. 6. týden – 180 peso. S Rodolfo u Grocholského. 16. Revoluce³². Kurz 7. – 90. Příjezd Czapského³³. Přednáška v Polském domě a v Klubu. Koupil jsem plast za 12 tis. 8. kurz – 140. Odjezd Piñery³⁴. 9. kurz – 170. Poslal jsem text Bondymu. Z Free Europe zavanulo (dopis od Krzywického).

VII

Je chladno. Měl jsem ischias. Intenzivně píšu román³⁵. Čtu *Deník Žeromského*³⁶. Celkově klid. Budím se ve 2. Zájem o vnitřní politiku. Večeře: Grodzická, Świeczewští, Jukowiczovi, Gruber. 10. kurz – 220.

30 Gombrowicz investoval do tovary na umělé hmoty Marie Świeczewské; peníze měly pokrýt náklady na provoz.

31 Jde o román *Pornografie* – původně nazvaný *Akreon*.

32 Dne 16. června 1955 začala Revolución Libertadora, vzpoura, která ukončila vládu Juliana D. Peróna. Prezidentský palác byl bombardován, parlament a Perónova strana byly rozpuštěny.

33 Jde o Józefa Czapského, který přijel do obou Amerik mobilizovat polské krajany a sbírat peníze na činnost Kultury. V dopise Giedroycovi z 29. června 1955 Gombrowicz napsal: „Czapski odjel a revoluce pokazila pěkný večírek, který se chtystal.“

34 Piñerův pobyt v Argentíně skončil teprve v listopadu 1958.

35 Viz výše pozn. 31.

36 *Třídlné Dzienniki 1882–1891*, čes. *Deníky 1882–1891* Stefana Žeromského vycházely ve Vaušavě v letech 1953–1956.

Připravuji argentinský kurz u Cecílie. Bolest zubu – Espiro. Bojuji s novým dílem (napsal jsem 5 kapit.). 11. kurz – 150. 21-ho kurz u Cecílie – úspěšně. 12. kurz – 350. Dopis Szukalského Świeczewskému. Světování Jukowicze. 13. kurz – 170. V Polském domě ples mládeže – pozvání od Gošky. Okołowiczová³⁷. Koupil jsem bu-
dík. (Dárek od Grubera.)

VIII

Od poloviny června je chladno – už mě to nudí. Korespondence Świeczewského se Szukalským. „Kultura“ s mým *Deníkem* o literatuře. Útok Krukowského kvůli Wyspiańskému. 14. kurz – 260. Likviduji kurz u Grodzických. Přemýšlím o tom, že vezmu práci účetního u Świeczewských. Od Grubera letní oblečení. Świeczewski se mnou má udělat rozhovor pro nové časopisy³⁸. Od 7-ho více méně – oteplení. U Mauro a Gurdy večer. Neděle 14-ho s Roberto u Grocholského. Argentinský kurz – fracaso³⁹. Píšu rozhovor se Świeczewským. Neklid. Kurz 220. Mírná bolest prostaty. Kurzy: 150 a 180. Jaro. Russo mě chce za padrino⁴⁰. Grocholski oznamuje, že pronajme pokoj. Pozvání do Río (u Rymaka). S Luísem u Grocholského, Plaza Retiro. Druhý den Roberto u Russa. Nachlazení – rýma (ustupuje bolest prostaty). Mítink v souvislosti s odstoupením Peróna. Píšu rozhovor se Świeczewským.

IX

Nachlazení. Opět je chladno. Dopisy v souvislosti s odjezdem na prázdniny. Kurz 18. – 100. (Perónova řeč⁴¹.) Zase jsem začal trochu

37 Okołowiczová – mladá spisovatelka z prostředí argentinských Poláků.

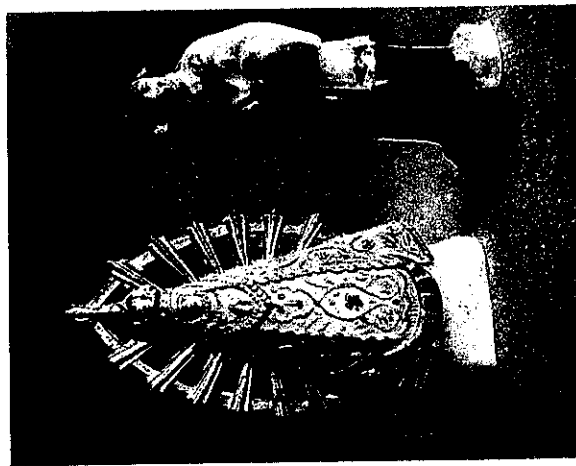
38 Jde zřejmě o Kurier Polski, liberální noviny polských krajanů, a o rozhovor Rozmowa z Gombrowiczem, který vyšel v Kulturě (1956, č. 1). Viz *Varieta II*, str. 311–322.

39 Fracaso (špan.) – porážka.

40 Padrino (špan.) – knotr. Rüsssovichovi čekali miminko. Viz pozn. 18, 1956.

41 Dne 31. srpna na Plaza de Mayo, před prezidentským palácem, Perón pronesl proslov, v němž napadl své protivníky a oznámil rezignaci na funkci prezidenta.

Figurky z umělé hmoty vyráběné Gombrowiczovým vstříkovacím strojem, San Isidro, dům Marié Świeczewské, fot. archiv Rity Gombrowiczové.

psát knihu. Jmeniny u Świeczewského na kurzu. Kurz 170. Robert se v neděli neozval. Pepe (Santa Fe), Grocholski. Opět zima. Mám se mizerně (prostata?). Nové pero od Świeczewských. 16. revoluce (odpoledne se z novin dozvídám o povstání v Córdoba, Puerto Belgrano y Río Santiago⁴², toque de queda⁴³. Nakupuji proviant. Večeře ve Vasqongadé). Sobota: cayó⁴⁴ Río Santiago. Vojsko jde na Córdoba. Pacho informuje, že se blíží flotila. Rex. Večeře ve Vasqongadé. Pád Córdoba. Rádio doma. (Aldo?) Neděle: Probudil jsem se pozdě. Zpráva Świeczewského o ultimátu flotily na 12-ho. Jdu k Pocho: vidíme flotilu. Odjíždím ke Świeczewským. Rádio. Operacianes de limpieza⁴⁵. Mendoza osvobozena. Děšť, vítr, bouře. Pondělí: Děšť. Vstávám v 9h. Není slyšet rozhlas, jenom vládní – špatné – zprávy. Kolem 13h chytáme několik slov z Perónova prouvu. Telefonát Stempowskému. Odstoupení Peróna⁴⁶. V 15h jedu se Świeczewským do centra. Rex. Pochoď peronistů (pěst). Vracím se domů. Rádio. Večeře doma. Úterý: Děšť. Jdu k Rusovi. Jdeme k Pocho. Jenom Mertita, která informuje o vpádu do centra – na noc. Stěhuji se k Rusovi (děšť). Jdu k Pocho: potvrzuje informace. Quique a Delia. V noci výstřely: vylodění flotily? Vecinos⁴⁷. Středa: Vývoj v 9h. Rádio: vzdali se. Přichází Aldo. Vracím se domů, jdu se zubem k Espirovi. Večeře u Jukowiczových. Čtvrtek: Přijezd Lonardi⁴⁸. Večeře u Grodzických. Kurzy přerušeny. Vstávám ráno. Mario (kolo), Grocholski. Kurz 130. Čtení novin. Mario (Grocholski).

42 Během protiperónovského povstání probíhaly v okolí Córdoba největší boje, válčilo se také na dvou námořních základnách: v Puerto Belgrano a Río Santiago.

43 *Toque de queda* (špan.) – policejní hodina.

44 *Cayó* (špan.) – padlo.

45 *Operacianes de limpieza* (špan.) – uklízeči, čistící akce; zde: vojenská akce s cílem svrhnout Peróna.

46 20. září 1955 Perón rezignoval, požádal o azyl na paraguayské ambasádě a lodí Argentinu opustil.

47 *Vecinos* (špan.) – sousedé.

48 Eduardo Lonardi (1896–1956) – generál nacionalisticko-katolické frakce, po státním převratu byl krátce prezidentem, 13. listopadu jej nahradil generál Pedro Aramburu.

X

Pořád mám radost z revoluce. Prostata je lepší, ale zub už měsic bolí. (Espiro.) Rýsuji se mé plány na prázdniny: 1. XI. Russo, pak Rosario a Jankowski. Píšu román⁴⁹ (málo). Pohádal jsem se s Arrillaga. Koupil jsem si svetr. Finance mě trochu zneklidňují. Kurz – 130. Existenciální ples v projektu. Erotický klid. Zub mě trápí stále víc (nerv vytažený, a pořád bolí). Russovi a Humberto v Churrasquita⁵⁰. Likviduji Eislera. Kurz 110 (stále hůř). Projekt přednášek pro kolonii. Projekt jízdy se Świeczewským. Kurz 120. Existenciální pick-nick na Eichlerově rancho⁵¹. Záležitosti před odjezdem. S Jesúsem u Russa (Retiro). Dopis z Free Europe – objednávká reportáže o revoluci. 27-ho, sobota, na lodi „Guarani“ do Goyi. 3-lůžková kajuta pro mě. Neděle: Nachladil jsem se, spal jsem dlouho. Pondělí: Mám se lépe, voda nízká, s nikým nenavazují známost, přemýšlím o dopisu ve věci Walerie Fuksové (přednáška)⁵². Výhledy, v 9h Goya: Sergio a Moto jeepem, večere s Comisario.

XI

Goya.

Goya. Bydlím ve velkém pokoji. Klid. Reportáž o revoluci pro Free Europe⁵³. Pak román (píšu v pracovní). Odpočívám a mám se celkem dobře. Po týdnu je vedro. U večere diskuse s Yolandou⁵⁴,

49 Viz výše pozn. 31.

50 Restaurace La Churrasquita na Avenida Corrientes 1220 s tradiční argentínskou kuchyní.
51 Existenciální piknik, který uspořádaly studentky kurzu filosofie u Janusze Eichlera v Máximo Paz („velmi zanedbané barabizně“), vesnici vzdálené asi 50 km od hlavního města.
52 23. října 1955 se uskutečnil druhý večerček Polského klubu, na kterém Walerie Fuksové, spolupracovnice deníku Głos Polski, napadla Gombrowicze. Tématem setkání byl význam pařížské Kultury pro emigraci. Gombrowicz nazval referáty Fuksové „bláboly“. „Pochopie mě, prosím, nebráním se kritice. Jde mi o úroveň“ (napsal v dopise do redakce deníku Głos Polski, 11. listopadu 1955).

53 Reportáž pro rádio Svobodná Evropa, později součástí sbírky *Argentínské putování*, v níž Gombrowicz popsal protiperónovské povstání.

54 Yolanda – matka Alejandra a Sergia Rússovichových.

následkem čehož měním své chování. Selhávají mi játra – dieta – boldo⁵⁵ – ale cítím se docela dobře. Vstávám v 9 ráno, před obědem píšu, pak siesta, holení, procházka, psaní. Firpo a Cossat. Prohra v šachu s Rubinsteinem. Moto. Začíná mě pobolávat zub – během kousání se drolí – nechce se zahojit a pobolívá – neklid. Erotický klid. Nervová krize. Goya příjemná. S Rússovichem vztahy opatrné. Dopis Świeczewského s úseky týkajícími se Fuksové. V „El Hogar“ nic. Pohádal jsem se se Sergio kvůli nekonečnému překladu *Bankétu*⁵⁶. Kupuji kalich pro Yolandu. Přípravy k odjezdu. Nikdy se sem nevrátím – nerozumíme si. 26-ho v noci vyplouvám na „Ver-né“. V kajutě kadet Prefectura Marítima⁵⁷. Zíráta piloto. Rosario⁵⁸. V Rosariu jsem ve 3½ ráno, čekám do 7½⁵⁹. Malý domek. Město ošklivé. Rozhodl jsem se odjet dřív. Píšu deník o Goye.

XII

Buenos Aires. 1-ho odjíždím vlakem do Buenos Aires v 6½. Buenos Aires. Našel jsem dopisy: od Giedroyce, že rozhovor nevyjde. Píšu anketu pro Free Europe. Bauová⁶⁰ informuje, že Bau⁶¹ vyhozen z „El Hogar“. Plast se zatím nehýbe. Celkově špatné zprávy. Peníze špatné. Świeczewští, Jukowiczovi, Grocholski, Odyniec (jede do Mar del Plata autem a bere mě)⁶². Mar del Plata. Paule – Piero – po večerech s Mastronardim v „El Hogar“, Cecilia (obraz). Spousta

55 Strom rostoucí v Chile; jeho listy se používá k přípravě léčivého odvaru užívaného v zemích Jižní Ameriky.

56 Se Sergiem Rússovichem začal Gombrowicz v Goyi pracovat na překladu *Bankétu*.

57 Prefectura Naval Marítima – Prefektura vojenského námořnictva.

58 Velké argentínské průmyslové město, Gombrowicz tam navštívil sestřenicí.

59 Gombrowicz čekal na nádraží, protože nechtěl sestřenicí budít.

60 Zarema Bauová, rozená Lebidžová (1913–2008) – manželka Zdzisława Baua.

61 Zdzisław Bau (1912–1991) – polský novinář píšící pro argentínské noviny, přijel do Argentiny s manželkou v roce 1947. Pracoval v anglojazyčném Buenos Aires Herald, v El Hogar a na tiskovém odboru americké ambasády jako redaktor Informaciones. V roce 1963 odjel do New Yorku a pracoval pro Tiskovou agenturu Foreign News Service, pro rádio Svobodná Evropa, a následně pro Glos Ameryki; dopisovatel argentínského El Economista.

62 Gombrowicz odjel ke Stanisławu Odynicovi do Mar del Plata, kde strávil Štědý večer.

práce. Dokončil jsem deník. Jsem na tom mizerně s játry, přísná dieta. 10-ho, sobota, mám odjet. Jedu s Odyřcem a Garcíou. Přijždíme ve 4 odpoledne. Mar del Plata. Jídlo u Mazurkiewiczových s nudným starcem. Úterý 13-ho Odyniec odjíždí, zůstávám sám. Formosa⁶³. Rubén. Vstávám v 9h. Píšu román. Cyklista. Ve 13h k oceánu, skály nebo pláž Perla, také kolem Torreónu⁶⁴. Nepřetržitě větry škodí játrům. Samota, ale nervy jsou na tom dobře. Bifteky a rýže. Hledání. Půvab Talcahuano⁶⁵ a její noční život. Mar del Plata v centru. Na Štědrý den bouře a zhaslo světlo. 26-ho autobusem k Jankowskému. Přestup v Necochei⁶⁶ a v Loberii⁶⁷. Ale do la estancia⁶⁸ mě odvezli. La Cabaña⁶⁹. Jankowski, Czapski Stanislawovi⁷⁰, Czapski Andrzejovi (Rzewuský)⁷¹. Dívky⁷² (a Czapská). Učitelka⁷³. Milý dojem. S játry je to lepší. Dýmka od Frydmana⁷⁴ končí. Kupuji novou v Loberii. Jacek Dębicki⁷⁵. Píšu deník z Mar del Plata a přepisují ten minulý. La Cabaña: Duš, Marisa, Andrea, Elena, paní Tantulyová, Andrzej, Jacek, Marcio, Alex⁷⁶, Lena Czapská⁷⁷.

63 Zahradníková manželka. Viz *Deník*, str. 203.

64 Torreón del Monje – komplex památkových budov v Mar del Plata, u oceánu.

65 Ulice v Mar del Plata.

66 Vesnice u oceánu, jižně od Mar del Plata.

67 Vesnice mezi Necocheou a Tandilem.

68 *La estancia* (špan.) – hospodářství.

69 Dům Jankowských, kde Gombrowicz strávil silvestra 1955, měl tam pro sebe malý pokoj v domku pro hosty v záhradě.

70 Verena rozená Jodko-Narkiewiczová (1909–1992?) a Stanisław Hutten-Czapski.

71 Andrzej Czapski (1913–1993) a jeho manželka Izabela Gabriela, rozená Rzewuska (Tuuu; nar. 1921).

72 Marisa a Andrea – Jankowského mladinké dcery.

73 Edith, Američanka maďarského původu, učitelka Jankowského dcer, jeho budoucí manželka.

74 Dárek od Frydmana.

75 Jacek Dębicki (nar. 1918) – jeden z hostů Duše Jankowského. V *Deníku* jej Gombrowicz popsal jako „katolika, horlivého věřícího“ (str. 304).

76 Alex – syn Duše Jankowského.

77 Helena Wiktorina (Lena) Czapská (nar. 1941) – dcera Vereny a Stanisława Czapských.

Důležitý a šťastný rok.

Začal melancholicky na Corrientes, stal se rokem osvobození 1° od banky, 2° od perónismu⁷⁸.

V únoru informace o prodeji banky.

V březnu jsem se rozhodl odejít z banky a řekl jsem to Nowinskému. 27. IV. – kategoričké rozhodnutí.

10. V. – svoboda. A 16. VI. – pacifikace. 16. IX. – 2. svoboda.

Finančně šťastný rok: po odchodu z banky jsem byl schopný se uživit.

Zdraví: není nehorší. Na začátku problémy s dýcháním. Inhalace. Pak trochu problémy s prostatou a se zuby. Ke konci roku – játra. Literat: nic zvláštního. Začal jsem psát nový román. Kurzy filosofie – velmi úspěšné.

Erot: nebylo to nehorší, spíše klidné, 15.

Kéž by bylo více takových let! Rok zakončený šťastně v La Cabaña.

78 Gombrowicz patřil mezi Perónovy odpůrce.